

Põllumajandusministeerium

STRATEEGIA KOOSTAMISE KÄSIRAAMAT

Kohaliku algatuse ja elukeskkonna büroo

2015

Sisukord

Mõisted	2
1. Kohalik tegevusgrupp	5
1.1 Kohalik tegevusgrupp	5
1.2 Nõuded kohalikule tegevusgrupile	6
1.3 Nõuded kohaliku tegevusgrupi põhikirjale	6
1.4 Nõuded liikmesusele	7
1.5 Nõuded otsustusprotsessile	7
1.6 Kohaliku tegevusgrupi tegevusaeg	7
2. Kohaliku arengu strateegia	8
2.1 Nõuded kohaliku arengu strateegia kohta	8
2.1.2 Meetmete kohustuslikud osad, mis tuleb ära tuua strateegias	15
2.2 Strateegia sidususest	19
2.3 Strateegiate hindamisest	21
2.3.1 Strateegiate hindamiskriteeriumid	21
3. Indikaatorid, seire ja hindamine	22
3.1 EK kohustuslikud näitajad LEADERis	24
3.2 Eesti LEADER-meetme spetsiifiliste eesmärkide (riiklikud eesmärgid) seirenäitajad	25
3.3 Kohaliku arengu strateegia spetsiifiliste eesmärkide seirenäitajad (tegevusgrupi seirenäitajad)	26
3.4 LEADER sihtvaldkondadest lähtuvad indikaatorid	33
3.5 Euroopa Komisjoni poolt seatud indikaatorid	34
4. Riigiabi reeglite jälgimisest	37

Mõisted

Rakenduskava – kalendriaasta kohta kohaliku tegevusgrupi poolt koostatud kohaliku arengu strateegia rakendamise kava (ELÜPS § 66 lõige 2)

Kohaliku tegevusgrupi eelarve kasutamise periood – kogu MAK 2014-2020 programmiperiood, st eelarve eraldatakse kogu programmiperioodiks ja ei jaotata kaheks osaks nagu perioodil 2007-2013 (ELÜPS § 66 lõige 4). Eelarve kasutamine on mõistlik jaotada arvestusega, et viimased projektitoetuste vastuvõtu voorud toimuvad 2020. aastal ning jooksvate ja piirkonna elavdamiskulude katteks oleks vahendeid ka 2023. aastaks.

Kulude rahastamise periood - Kulude rahastamiskõlblikkus määratakse kindlaks riiklike eeskirjade põhjal. Kulud on maaelu arengu toetuse saamiseks kõlblikud ainult juhul, kui makseasutus (PRIA) maksab asjaomase abi tegelikult välja ajavahemikus 1. jaanuarist 2014 kuni 31. detsembrini 2023. (Määrus 1303/2015 artikkel 65 lõiked 1 ja 2)

Kohalik tegevusgrupp (tegevusgrupp) - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 teise osa III jaotise II peatükis nimetatud kohaliku algatusrühma kohta esitatud nõuetele vastav mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on kohaliku elu arendamine ja kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta kehtestatud nõuetele.

Kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegia ehk **kohaliku arengu strateegia (strateegia)** - ühtne kogum tegevusi kohaliku tasandi eesmärkide saavutamiseks ja vajaduste rahuldamiseks, mis panustab liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia elluviimisse ning mille töötab välja ja mida rakendab kohalik tegevusgrupp. (määrus 1303/2013 artikkel 2 p 19)

Kohaliku tegevusgrupi toetuse **jooksvad kulud** – kulud, mis on seotud kohaliku arengu strateegia rakendamise juhtimisega, sh tegevuskulud, personalikulud, koolituskulud, suhtekorraldusega seotud kulud, finantskulud, võrgustikutööga seotud kulud.

Kohaliku tegevusgrupi toetuse **elavdamiskulud** – kulud, mis tehakse eesmärgil soodustada sidusrühmade teabevahetust ja edendada strateegiat ning toetada potentsiaalseid toetuse saajaid tegevuste väljatöötamisel ja taotluste koostamisel.

Kohaliku arengu **strateegia meede (strateegia meede)** - selliste tegevuste kogum, millega aidatakse kaasa ühe või mitme eelnimetatud strateegia ja EAFRD prioriteedi eesmärgi saavutamisele.

Projektitoetus – toetus, mis antakse strateegia meetmele vastava projektitoetuse taotluse alusel, sh toetus kohalike tegevusgruppide riigisisestele ja riigivälistele koostööprojektidele ning nende ettevalmistavatele tegevustele.

Tegevusgruppide riigisisene koostöö – kahe või enama Eesti kohaliku tegevusgrupi omavaheline koostöö strateegia rakendamiseks (riigisisese koostööprojektid)

Tegevusgruppide riigiväline koostöö – ühe või enama Eesti kohaliku tegevusgrupi ning ühe või enama välja poole Eestit või Euroopa Ühendust tegutseva LEADER või LEADERi tunnustega kohaliku tegevusgrupi koostöö strateegia rakendamiseks (riigivälised koostööprojektid). LEADERi tunnustega kohaliku tegevusgrupi all mõistetakse maapiirkonna kohalike avalik-õiguslikest ja eraõiguslikest isikutest partnerite rühm, kes rakendab kohaliku arengu strateegiat liidus või liidust väljaspool ning muu kui maapiirkonna kohalike avalik-õiguslikest ja eraõiguslikest isikutest partnerite rühm, kes rakendab kohaliku arengu strateegiat.

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKE) - VKE kui äriühingu töötajate arv on 250 ning käive kuni 50 miljonit eurot või bilansimaht kuni 43 miljonit eurot. Komisjoni kommentaar: Seire kontekstis mõeldakse VKE all regulaarselt kasumile orienteeritud ettevõtet e. äriühingut. VKE mõiste alla ei loeta MTÜ-d, kuna kasumi teenimine ei ole MTÜ põhieesmärgiks, isegi kui mõni tegevus võib anda kasumit.

Ühisprojekt on projekt, millesse on kaasatud vähemalt kaks üksust, kellest vähemalt üks ei ole kohaliku tegevusgrupp. Ühisprojekt viiakse ellu tegevuskava raames, mille kestvus on 3 aastat. Ühisprojekti partner ei ole ühisprojektitaotluse esitava taotleja liige (nt sellise MTÜ liige, kes esitab taotluse) või taotleja muul moel seotud isik (nt ema- ja tütarettevõtted, samad juhatuse liikmed või omanikud jms). Ühisprojektide näiteks võib tuua ettevõtjate ühisprojektid, kohaliku tegevusgrupi algatatud projekt koostöös oma ettevõtjatega või mittetulundusühingutega, ühisprojekt, milles üheks osaliseks on vähemalt 1 kohalik omavalitsus või teadus- ja arendusasutus.

Põllumajandusettevõtja – juriidiline isik, kes tegeleb põllukultuuride kasvatamise, loomakasvatuse ja -aretusega ning muude taimsete ja loomsete saaduste tootmisega.

Noor põllumajandustootja – taotluse esitamise hetkel kuni 40 aasta vanune, vastavate ametialaste oskuste ja pädevustega isik, kes asub esimest korda tegutsema põllumajandusliku majapidamise juhina (määrus 1305/2013 artikkel 2)

Väikeinfrastruktuur - mõiste määrab kohalik tegevusgrupp oma strateegias. Arvestades suhteliselt madalat toetussummat, st maksimaalne toetus LEADERis on 200 000 eurot, siis võib meetme raames tehtud infrastruktuuri investeeringuid lugeda väikeinfrastruktuuriks (elekter, vesi, telekommunikatsioon ja teed).

Tegevuspiirkonna eripärad – kirjeldab kohalik tegevusgrupp oma strateegias. Tuues välja näiteks asukoht piiri lähedal, mere-lähedus, kultuuriline eripära vms.

Kogukonna teenus – kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest.

Soovitame strateegias kirjeldada kogukonnateenust kui spetsiifilist teenuse liiki lähtuvalt tegevuspiirkonna vajadustest. See tähendab, et strateegias võiksid olla kirjeldatud kogukonnad, kellele üks või teine teenus ei ole piisavalt kättesaadav ja teenused, mille järele on kogukonnal nõudmine, kuid puudub pakkuja. Oluline on silmas pidada, et tegemist oleks jätkusuutliku tegevusega ning kaaluda kas on mõistlik alustada kogukonnateenuse arendamist, kui analoogse teenuse pakkuja on piirkonnas juba olemas.

Kogukonnateenuse vajaduse hindamiseks võiks strateegia koostamisel esitada alljärgnevat küsimusi:

- Kas piirkond, kus teenust pakutakse, on mõistliku suurusega;
- Kas teenus on kogukonna algatuslik ja kättesaadav piirkonnas;
- Kas teenus on suunatud kogukonna liikmetele (kas kogukonnas on piisavalt teenuse tarbijaid);
- Kas teenust pakuvad kogukonnaliikmed;
- Kas teenuse pakkuja on piirkonnas tegutsev ühendus, ettevõtte, eraisik või eraisikute rühm;
- Selgitada välja ega kohalik omavalitsus pole võtnud endale teenuse pakkumise kohustust;
- Kas teenus on kasumit mittetaotlev, kuid kahjumit mittepõhjustav;
- Kas teenus ei toimi avatud turu situatsioonis;
- Kas teenus ei paku kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele;
- Milline on pakutava teenuse hinnatase, st kas teenust pakutakse kogukonnale mõõduka hinna eest või tasuta. Sama teenuse pakkumisel kogukonnast väljapoole peaks hinnakiri vastama turu tasemele.

Uuenduslikkus (innovatsioon) – uuenduslikkuse all tuleks strateegias kirjeldada tegevusi, millel on võimendav mõju kohaliku arengu edendamiseks, otsida uusi viise, mis võivad tuua kaasa pikemaajalisi ja säästvamaid lahendusi. Uuenduslikkus võib hõlmata uusi teenuseid, tooteid ja tegutsemisviise, võidakse hõlmata ülikoole või tiptasemel teadus- ja arendustegevust, võidakse moodustada sotsiaalse uuendustegevuse platvorm, mida saab laiendada ja ulatuslikumalt kohaldada kogemuste vahetamise, koostöö ja võrgustike loomise abil jm.

Seirenäitaja (indikaator, mõõdik) – meetmete ja tegevuste eesmärkide kvantitatiivsete või kvalitatiivsete tulemuste mõõtmiseks kasutatavad näitaja.

1. Kohalik tegevusgrupp

1.1 Kohalik tegevusgrupp

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 32 nimetatud kogukonna juhitud kohaliku arengut viiakse ellu kohaliku arengu strateegiate alusel, mille on heaks kiitnud Põllumajandusministeerium. Kohaliku arengu strateegia töötab välja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 teise osa III jaotise II peatükis nimetatud kohaliku algatusrühma kohta esitatud nõuetele vastav mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on kohaliku elu arendamine ja kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta kehtestatud nõuetele (edaspidi **kohalik tegevusgrupp**), kooskõlas sama määruse artikli 33 lõikega 1 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1305/2013 ja lähtudes Eesti maaelu arengukavast 2014-2020 (edaspidi *MAK 2014-2020*).

Kohalikule tegevusgrupile esitatavad nõuded, sealhulgas nõuded kohaliku tegevusgrupi põhikirja, liikmesuse, juhtimise, tegevusaja ja -piirkonna kohta, kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Võrreldes programmiperioodiga 2007–2013 tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 32 lõike 2 punktist b kohalikele tegevusgruppidele uus nõue, mille kohaselt ei tohi ükski huvirühm otsustustasandil omada üle 49% hääleõigusest. Seega jälgida, et otsustusprotsessides ei ületaks ühegi huvirühma esindaja 49% hääleõigusest. Igale huvirühmale vastab üks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) viienda taseme kood. Selguse mõttes peaks kohaliku tegevusgrupi kodulehel ära tooma kõik kohaliku tegevusgrupi liikmed koos konkreetse organisatsiooni EMTAKi viienda taseme koodiga.

Võrreldes programmiperioodiga 2007–2013 on LEADER-lähenemine EL-i tasandil põhjalikumalt reguleeritud ning riigisiselt on lisandunud mõned uued nõuded. Suuremaks muudatuseks on see, et kuna **kohalike tegevusgruppide ülesanded** tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklist 34 ja nad täidavad üksnes neid ülesandeid ning mingeid täiendavaid haldusülesandeid kohalikele tegevusgruppidele üle ei anta, siis otsuse tegemise õigust Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (ELÜPS) kohaselt kohalikele tegevusgruppidele enam ei jää. Sellest tulenevalt ei sõlmita programmiperioodiks 2014-2020 kohalike tegevusgruppidega ka halduslepinguid.

*ELÜPS*is on reguleeritud kohalike tegevusgruppide pädevus selliselt, et nad hindavad neile esitatud projektitoetuse taotluseid ning teevad PRIA-le ettepaneku taotluste paremusjärjestusse seadmise kohta ning taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise ja taotluse rahastamise suuruse määramise kohta. PRIA pädevuses on teha nende taotluste osalise või täieliku rahuldamise või rahuldamata jätmise otsus, mille kohta on kohalik tegevusgrupp teinud taotluste paremusjärjestuse ja rahastamise ettepaneku. Analoogset skeemi kasutatakse ka Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava alusel antavas LEADER-lähenemise toetuses.

1.2 Nõuded kohalikule tegevusgrupile

- ❖ Kohaliku tegevusgrupp on mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ning kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta esitatavatele nõuetele (edaspidi kohalik tegevusgrupp).
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkond on kohaliku tegevusgrupi liikmeks olevate valdade ja kuni 4000 elanikuga linnade territoorium, sh vallasisesed linnad. Tegevuspiirkonnal peavad olema majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt ühised huvid ning see peab koosnema samast geograafilisest piirkonnast pärit kohalikest omavalitsusüksustest. Kohalikud omavalitsusüksused ei pea üksteisega külgnema, kui neid ühendab veepiir (vahele jääb meri või järv) või kui külgnemise nõuet ei ole võimalik täita seetõttu, et kohalike omavalitsusüksuste vahele jääb linn, mis oma suuruse tõttu ei või olla tegevusgrupi liige, või kui külgnemist takistab mõni muu kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna geograafiline, majanduslik, kultuuriline, sotsiaalne vm iseärasus.
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna elanike arv on vahemikus 10 000 – 150 000. Elanike arvud võetakse viimasest Statistikaameti kogumikust „Eesti piirkondlik areng“ (<http://www.stat.ee/65363>).
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna elanike arvus on lubatud põhjendatud erandid, mille aluseks on kohaliku tegevusgrupi saarelisus, kultuurilis-etniline eripära või kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna asustustihedus alla kümne elaniku ruutkilomeetril.

1.3. Nõuded kohaliku tegevusgrupi põhikirjale

- ❖ Põhikirjaline eesmärk – kohaliku tegevusgrupi kui mittetulundusühingu põhikirjaline eesmärk on suunatud maaelu arendamisele.
- ❖ Juhatuse liikmed vahetuvad, st kohalik tegevusgrupp tagab, et üks kolmandik juhatuse liikmetest vahetub põhikirjas ettenähtud juhatuse ametiaja möödumisel. (ELÜPS § 69 lg 5)
- ❖ Projekte valiva hindamise töörühma liikmed vahetuvad teatud aja jooksul. Nt iga kolme aasta tagant.
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi põhikirjas on sätestatud, et kohaliku tegevusgrupp on avatud uute liikmete vastuvõtmisele ja et kohaliku tegevusgrupi liikmete nimekiri on avalik.
- ❖ Põhikirjas on toodud nõuded kohaliku tegevusgrupi liikmeks saada soovijatele kui need on ettenähtud
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi juhatuse on vähemalt 3-liikmeline

1.4. Nõuded liikmesusele

- ❖ Kohaliku tegevusgrupi liikmeteks on vähemalt kolm kohaliku omavalitsuse üksust, vähemalt üks sama omavalitsuse üksuse territooriumil tegutsev äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja ja vähemalt üks mittetulundusühing või sihtasutus.
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi liikmeteks on ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda.
- ❖ Kohalik omavalitsusüksus võib kuuluda ainult ühte kohalikku tegevusgruppi
- ❖ Iga kohaliku tegevusgrupi liikme kohta on teada tema EMTAKi kood

1.5. Nõuded otsustusprotsessile

- ❖ Kohaliku tegevusgrupi üldkoosolekul võib isik osaleda ja hääletada ainult ühe liikme esindajana. Kohaliku tegevusgrupi liige ei tohi üldkoosolekul osaleda ega hääletada teise liikme esindajana. (ELÜPS § 69 lg 4)
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi juhatuse liikmetest vähemalt kolm on kohaliku tegevusgrupi füüsilisest isikust liikmed või kohaliku tegevusgrupi juriidilisest isikust liikmete esindajad. (ELÜPS § 69 lg 6)
- ❖ Kõigil otsustustasanditel on järgitud, et ükski huvirühm ei ületaks 49%. Ühe huvirühma moodustavad ühesuguse EMTAK koodiga kohaliku tegevusgrupi liikmed. Ühele Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori viienda taseme koodile vastavad kohaliku tegevusgrupi liikmed kuuluvad ühte huvirühma.
- ❖ Üldkoosoleku, juhatuse ja muu otsustusorgani liikmed peavad olema esindatud nii, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%, mis tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 34 lõike 3 punktist b.
- ❖ Kohaliku tegevusgrupi liikmeks olevatest kohaliku omavalitsuse üksustest võivad juhatuse ja muu organi tegevuses osaleda ainult nende kohalike omavalitsusüksuste esindajad, kes vastavad Leader-meetme maapiirkonna mõistele. Ehk näiteks kui kohalikku tegevusgruppi kuulub mõni linn, kelle elanike arv on üle 4000 elaniku ning ta ei ole vallasisene linn, siis ei tohi selle omavalitsusüksuse esindaja kuuluda juhatusse.

1.6. Kohaliku tegevusgrupi tegevusaeg

Kui kohalik tegevusgrupp on asutatud tähtajaliselt, siis ei saa tema tegevus tähtaeg olla lühem kui viis aastat pärast viimase toetusraha väljamaksmist PRIA poolt.

2. Kohaliku arengu strateegia

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 32 nimetatud kogukonna juhitud kohaliku arengut viiakse ellu kohaliku arengu strateegiate alusel, mille on heaks kiitnud Põllumajandusministeerium. Põllumajandusministeerium teeb kohaliku arengu strateegia heakskiitmise otsuse, kui nimetatud strateegia vastab strateegiale esitatud nõuetele ja hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele ning selle on koostanud nõuetele vastav kohalik tegevusgrupp.

ELÜPSi kohaselt teeb Põllumajandusministeerium kohaliku arengu strateegia heaks kiitmata jätmise otsuse, kui kohaliku arengu strateegia nõuetekohasuse kontrollimise käigus tehakse kindlaks vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- kohaliku arengu strateegia ei vasta vähemalt ühele strateegiale esitatud nõudele;
- kohaliku arengu strateegia ei vasta hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele;
- kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna kohta on esitatud mitu kohaliku arengu strateegiat ja nimetatud strateegia ei tulnud nende paremusjärjestuses esimesele kohale;
- kohalik tegevusgrupp ei vasta talle esitatud nõuetele;
- kohaliku arengu strateegias on esitatud andmed ei ole õiged;
- kohalik tegevusgrupp mõjutab kohaliku arengu strateegia menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil.

Põllumajandusministri määrusega nr 85 „LEADERi kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord“ kehtestati nõuded kohaliku arengu strateegiale.

2.1. Nõuded kohaliku arengu strateegia kohta (määrus 85/2014 § 7 lõige 1)

Kohalik tegevusgrupp töötab oma tegevuspiirkonna kohta välja strateegia, mis lähtub LEADER-lähenemise põhimõtetest ning vastab järgmistele nõuetele:

1. **aitab kaasa ühe või mitme Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (edaspidi EAFRD) prioriteedi elluviimisele ja on kooskõlas EAFRD reeglitega;**

EAFRD prioriteetid ja sihtvaldkonnad (määrus 1305/2013 artikkel 5):

1. prioriteet - teadmussirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades, keskendudes järgmistele valdkondadele:

1A - innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;

1B - põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas paranenud keskkonnajuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse eesmärgil;

1C - elukestva ja kutsealase õppe parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris;

2. prioriteet - põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine, keskendudes järgmistele valdkondadele:
2A - kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist;
2B - piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemise hõlbustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse hõlbustamine;
3. prioriteet - toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses, keskendudes järgmistele valdkondadele:
3A - toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu;
3B - põllumajandusettevõtte riskiennetamise ja -juhtimise toetamine;
4. prioriteet - põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine, keskendudes järgmistele valdkondadele:
4A - elurikkuse ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel ja looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel, ning suure loodusliku väärtusega põllumajanduse ja Euroopa maastike seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine;
4B - veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide kasutamise parandamine;
4C - mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine;
5. prioriteet - ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris, keskendudes järgmistele valdkondadele:
5A - veekasutuse tõhustamine põllumajanduses;
5B - energiakasutuse tõhustamine põllumajanduses ja toiduainetetööstuses;
5C - taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil;
5D - põllumajanduse põhjustatud kasvuhooonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine;
5E - põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine;
6. prioriteet - sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, keskendudes järgmistele valdkondadele:

6A - tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine;

6B - maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine;

6C - info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.

2. on integreeritud, mitmesektoriline ja piirkonnapõhine;

Integreerituse näiteks võib pidada strateegia lineaarselt lahenduselt (eesmärk – meede – üks kindel taotlejagrupp) üleminekut laiapõhjalisemaks, kus eesmärgid ning meetmed pole enam kitsalt ühe taotlejagrupiga piiritletud. Toetatav tegevus erinevate taotlejagruppide kaasatuse kaudu aitab saavutada erinevaid eesmärke. Näiteks võib ettevõtluse arendamisele kaasa aidata kohalik omavalitsus infrastruktuuri korrastamisega, mittetulundussektor turundusega ja ettevõtja tootmise kaasajastamisega investeringute kaudu.

Samas, ei tähenda integreerimine seda, et strateegiad peaksid püüdma lahendada kõiki probleeme ja pidama neid kõiki kõige olulisemaks. Kogukond peab tegema valikuid ja keskenduma eesmärkidele ja meetmetele, mis toovad kõige tõenäolisemalt kaasa soovitud muudatused. (Euroopa Komisjoni dokumendi „Juhised kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta kohalikele osalejatele“ alusel) Integreerimine võib tähendada näiteks järgmist (Euroopa Komisjoni dokumendi „Juhised kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta kohalikele osalejatele“ alusel):

- vertikaalsete sektori- ja tarneahela siseste sidemete loomine, samuti horisontaalsete sidemete loomine sektorite vahel;
- mahajäänud piirkondade sidumine võimalusterohkemate piirkondade ja keskustega;
- sidemete loomine kohaliku, piirkonna ja riigi tasandi valitsemistasandite vahel, näiteks koolid, lasteaiad, kõrgkoolid jt.;
- meetmete on koostatud viisil, et nende sihid on kooskõlas strateegia eesmärkidega;
- integreerimine on ka see, kui arvestatakse sellega, mida eelneval perioodil on juba saavutatud.

3. võtab arvesse kohalikke vajadusi ja kohalikku potentsiaali ning sisaldab uuenduslikke elemente kohalikus kontekstis, võrgustumist ja koostööd;

Kogukonna juhitud kohaliku arengu kontekstis ei pea uuendamine tähendama kõrgetasemelist teadus- ja arendustööd või uusi tehnoloogiaid (kuigi need ei ole mõistagi välistatud). Strateegia uuendusliku olemuse põhjendus on tihedasti seotud küsimusega: „mida soovib kogukond muuta?“. Kohaliku arengu strateegiad on oma olemuselt kohaliku kandepinnaga ja suhteliselt väikesemahulised. Nende võimuses ei ole muuta korruga kõigi elanike elamistingimusi. Seepärast tuleb strateegiates keskenduda tegevusele, millel on võimendav mõju või nn lumepalliefekt kohaliku arengu edendamiseks. Piiratud ressursside olukorras tuleks otsida uusi lahendusi, mis võivad tuua kaasa pikemaajalisi ja säästvamaid tulemusi. (Euroopa Komisjoni dokumendi „Juhised kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta kohalikele osalejatele“ alusel)

Kohalik tegevusgrupp peaks strateegias ise andma uuenduslikkuse mõiste kohta selgituse. Euroopa Komisjon ega Põllumajandusministeerium seda ei reguleeri. Kogukonna juhitud kohaliku arengu uuenduslik olemus võib seisneda järgmises (Euroopa Komisjoni dokumendi „Juhised kogukonna juhitud kohaliku arengu kohta kohalikele osalejatele“ alusel)

- uued teenused, tooted ja tegutsemise viisid kohalikus kontekstis;
- tegevus omab võimendavat mõju või nn lumepalliefekti oodatavatele muudatustele;
- väiksemahulised projektid prototüüpide väljatöötamiseks või suuremahulisemad nn kogukonna juhtprojektid
- uute võimaluste leidmine kogukonna olemasolevate ressursside ja varade koondamiseks ja kasutamiseks;
- koostööd arendamine eri huvipoolte ja sektorite vahel;
- ülikoolide või teadus- ja arenduskeskuste kaasamine;
- sotsiaalsete uuendustegevuste platvormide loomine, mida saab laiendada ja ulatuslikumalt kohaldada kogemuste vahetamise, koostöö ja võrgustike loomise abil.

Võrgustumine ja koostöö teiste piirkondadega võivad olla strateegia võtmevaldkondadeks. Strateegia koostamisel tuleb määrata valdkonnad, milles koostöö saaks anda piirkonna ja kohaliku tegevusgrupi arengule lisandväärtust, arvestades tegevusgrupi eripärasid.

Strateegia koostamisel tuleb määrata valdkonnad, milles koostöö saaks anda piirkonna ja kohaliku tegevusgrupi arengule lisandväärtust arvestades tegevusgrupi eripärasid. Valdkondadeks võivad olla kultuuripärand, sport ja tervis, sotsiaalne kaasatus, ettevõtlus (sh põllumajandus), noored, keskkonnasäästlikud majandamisviisid ja muud valdkonnad vastavalt kohaliku arengu strateegiale.

Konkretiseerida koostööplaanid, välja tuua kellega ja mis eesmärgil koostööd soovitakse. Ühised koostööprojektid ei peaks piirduma pelgalt kogemustest õppimisega ja sõpruskonna tegemistega tutvumisega vaid nad peavad sisaldama juba konkreetseid ühisprojekte. Eeldame, et piirkondlik ettevalmistus on laiaulatuslik protsess, mis keskendub piirkonna kui terviku arendamisele ning kaasab erinevate valdkondade esindajaid.

4. sisaldab strateegiaga hõlmatud tegevuspiirkonna ja rahvastiku piiritlemist;

Kajastatud peaks olema põhilandmed kohaliku tegevusgrupi, tema asutamise, liikmeskonna ja põhikirja kohta. Samuti on siin asjakohane kirjeldada muud huvipakkuvat teavet kohaliku tegevusgrupi asutamise või muutmisprotsessi kohta. Tegevuspiirkonna kirjeldus (sh lühiülevaade ühistest majanduslikest, kultuurilistest ja sotsiaalsetest huvidest), tegevuspiirkonna rahvastiku ülevaade, tegevuspiirkonna suuruse ja elanike arvu võrdlev analüüs.

Antud olukorrakirjeldus on oma olemuselt pigem olukorra analüüs, mis keskendub eelkõige suundumustele ja järeldustele, mitte lihtsalt statistilistele ülevaadetele.

Näiteks elanike arvu näitaja korral mitte elanike arv X kuupäeva seisuga, vaid selle muutus ajas (nt viimase 5 a jooksul) sh erinevate sotsiaalsete gruppide lõikes.

Trendidest kasvavad välja SWOT, prioriteedid, eesmärgid, meetmed jne.

Tegevuspiirkonna geograafiline ühtsus: külgnevus, looduslik aspekt; majanduslik ühtsus: tegevusalad, tööhõive ja selle kvaliteet, infrastruktuur; kultuuriline ühtsus: traditsioonid, ühistegevused, piirkondlik eripära; sotsiaalne ühtsus: koostöö, teenuste kättesaadavus. Üldine sotsiaalmajanduslik olukord (sh vajadusel alajaotus oluliste sotsiaalmajanduslike valdkondade lõikes.

5. sisaldab kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja -potentsiaali analüüsi, sealhulgas tugevuste, nõrkuste, võimaluste ning ohtude analüüsi;

Strateegia peab põhinema SWOT-analüüsil ja kohalikel vajadustel. Oluline on välja tuua seosed linnaliste piirkondadega. SWOTi koostamisel peaksid kõik lähtuma samast teooriast, et tugevused ja nõrkused on sisetegurid, st kohaliku tegevusgrupi poolt mõjutatavad, ning võimalused ja ohtud on välistegurid, st tegevusgrupp ei saa neid mõjutada.

Olukorrajelduse ja SWOTi tulemusena on strateegias toodud analüüsitud ja põhjendatud nägemus piirkonna erinevate valdkondade olukorrast, arenguideedest ja vajadustest. Kõik strateegia osad peavad olema omavahelises seoses, st SWOT tuleneb olukorra analüüsist, eesmärgid SWOTist, meetmed eesmärkidest jne.

6. sisaldab strateegia ja selle eesmärkide kirjeldust, strateegia integreeritud ja uuendusliku olemuse kirjeldust ning eesmärkide hierarhiat, sealhulgas selgeid ja mõõdetavaid väljundnäitajate ja tulemusnäitajate sihttasemeid;

Välja tuleb tuua, kuidas saavutatakse tegevuspiirkonna arengu seisukohast olulised eesmärgid. Strateegia eesmärgid peavad olema suunatud kohalikele vajadustele ning konkreetsete mõõdetavate eesmärkidega keskenduses pikaajalisele arengule, et lahendada piirkonna arenguprobleeme. Strateegia peab olema integreeritud ning soosima sektoritevahelisi tegevusi kuna need avavad uusi võimalusi ja on vajalikud piirkonna arengule. Seosed peaksid olema nii horisontaalsed kui vertikaalsed sh linna- maa vastastikused seosed ning seosed kalanduspiirkondadega. Vältida tuleks "uuenduslikkust iga hinna eest", mis võib välja viia nipitamiseni.

Antud peatüki koostamisel saavad abiks olla ka MAK 2007-2013 Leader-meetme strateegiate vahehindamise küsimused:

- Kas on toodud täpsed kirjeldused selle kohta, mida loodetakse strateegia elluviimise abil saavutada?
- Kas eesmärkidenäitajad on kirjeldatud olukorda, mida püütakse saavutada või tegevusi, mida kohalik tegevusgrupp plaanib teha?
- Kas eesmärgid on väljendatud selgelt ja konkreetselt?
- Kas strateegia eesmärkidele on seatud konkreetsed sihttasemed ja sihteesmärgid?
- Kas eesmärgid on täpsed ja mõõdetavad ning kindlaksmääratud aja jooksul saavutatavad?

7. sisaldab eelnevate strateegiate eesmärkide täitmist ja saavutatud tulemusi;

Strateegia sisaldab eelnevate strateegiate eesmärkide täitmist ja saavutatud tulemusi. See on kohaliku tegevusgrupi enda hinnang koos analüüsiga selle kohta, millised meetmed andsid paremaid tulemusi, ning kriitiline hinnang sellele, millised

meetmete eesmärgid ei ole saavutatud, ja selle põhjused. Abiks peaksid olema eelmise programmiperioodi kohaliku arengu strateegiate vahehindamise uuringu tulemused.

8. on sidus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega;

Strateegia on sidus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega. Hoolimata sellest, et strateegiad põhinevad kohalikel vajadustel, peab olema välja toodud ka strateegia sidusus maaelu arengukavaga ja teiste fondide arengukavadega, st ühtekuuluvuspoliitika fondide (Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Regionaalarengu Fond, Ühtekuuluvusfond) rakenduskavaga ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskavaga. Lisaks peab olema strateegias välja toodud sidusus valdkondlike arengukavadega, mis on tegevusgrupi strateegia jaoks kõige olulisemad, nagu turismiarengukava, infoühiskonna arengukava, regionaalarengu strateegia, noortevaldkonna arengukava, ettevõtjate kasvustrateegia ja juhul, kui strateegia keskendub mingile spetsiifilisele valdkonnale, siis selle valdkonna arengukava, näiteks mahepõllumajandusega seonduv vms arengukava. Samuti peab olema tagatud sidusus ja koosõla tegevuspiirkonna kohalike omavalitsusüksuste arengukavadega ning maakondlike arengudokumentidega. Kuna Eestis jätkavad programmiperioodil 2014–2020 eraldi tegutsemist kalanduse tegevusgrupid, siis nendes piirkondades, kus kattuvad kohaliku tegevusgrupi ja kalanduse tegevusgrupi piirkonnad, on samal territooriumil kaks erinevat strateegiat. See tähendab, et erilist tähelepanu peab pöörama sellele, et strateegiad oleksid üksteist täiendavad, koordineeritud, suunatud sünergia tekkimisele. Strateegiad peavad olema koostatud selliselt, et oleks võimalik vältida sama tüüpi tegevuste rakendamist ühisel territooriumil. Kohalik tegevusgrupp peab ära näitama, et on olemas efektiivsed koordineerimismehhanismid nii strateegia koostamisel kui ka rakendamisel.

9. sisaldab kogukonna strateegia arendamise kaasamise protsessi kirjeldust;

Strateegia sisaldab ettevalmistamisse kogukonna kaasamise protsessi kirjeldust. Nii SWOTi koostamine kui ka strateegia arendamine peaksid käima kogukonda kaasates selleks, et kohalikel elanikel saaks tekkida strateegia suhtes omanikutunne. Kaasamine on hea võimalus luua sünergiat, mida on võimalik saada eri sihtgruppide koostööst, näidata sellest sünergiast lähtuvat kasu igale sihtgrupile ja piirkonna arengule tervikuna. Soovituslik on koostada strateegia väljatöötamise ja elluviimise edukuse tagamiseks kaasamise kava, milles on näidatud kaasamise eesmärk, keda kaasatakse, milliseid kaasamise vorme kasutatakse, et just konkreetse sihtgrupini jõuda, ning kuidas tagatakse ladus kommunikatsioon ja tulemustest teavitamine. Oluline on, et osapooled teaksid, mis on nende roll kaasamisprotsessis, ning püüda anda tagasisidet kaasamise tulemustest. Kaasamiskava ei peaks olema pelgalt tegevusgrupisisene dokument, vaid oma olemuselt samuti poolte kokkulepe, millest protsessi vältel kinni peetakse. Strateegias saab välja tuua erinevate elanike- ja huvirühmade kaasatuse määra tegevusgrupi tegevustes nii strateegia koostamisel kui ka tegevuste ettevalmistamisel, samuti otsuste vastuvõtmisel, nende realiseerimisel ja seireprotsessis.

Soovitused kaasamiseks:

- Eristada piirkonna sihtgrupid ning keskenduda nende piirkonnaspetsiifiliste vajaduste tundmisele ja sihtgruppide jõulisemale kaasamisele.
- Rakendada kaasamise häid tavasid, mille tulemusena on kodanikel või neid esindavatel ühendustel võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel.
- Tuua välja kaasamise erinevate vormide kasutamine.
- Anda esitatud ettepanekute kohta tagasisidet, näidata millist väärtust nad strateegia koostamisse andsid.
- Kaasata noori strateegia koostamisse võimalikult varases staadiumis, kasutades selleks erinevaid töövorme. Mõelda eraldi piirkonna äärealadel elavate noorte ja väheaktiivsete noorte kaasamisele.

Kaasamise kohta on võimalik näpunäiteid leida näiteks väljaandest „Kaasamise käsiraamat ametnikele ja vabaühendustele“, mis on leitav:

https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/Kaasamise_k%C3%A4siraamat.pdf

10. sisaldab strateegia elluviimise kava, milles näidatakse, kuidas eesmärgid meetmetena ellu viiakse;

Strateegia elluviimise kavas näidatakse, kuidas eesmärgid meetmetena ellu viiakse.

Ootame, et meetmed oleksid täpsemad, kui sellel perioodil, sest strateegiate valikukomisjon peab suutma strateegias toodud meetmete alusel veenduda selles, millisest fondist peaks meetmeid rahastama, st monofondi korral seda, et neid meetmeid ei ole võimalik rahastada mõnest teisest fondist.

Üks oluline valdkond, millele keskenduda on kogukonnateenuste arendamine, mis on ka üks Leader-meetme spetsiifilistest eesmärkidest. Kogukonnateenuste puhul

Meetmete välja töötamisel tuleb pöörata tähelepanu sellele, et Leader-meetmest taotlemine ei looks eeliseid teistest MAKi meetmest taotlejate ees kui meetme raames kavandatakse tegevusi, mis on sarnased arengukava meetmete tegevustele. Leader-meetme raames antav toetus ei tohiks seada potentsiaalseid toetuse saajaid kuidagi eelistatud olukorda võrreldes nende taotlejatega, kes taotlevad toetust MAKi meetmest.

Siinkohal võiksid kohalikele tegevusgruppidele abiks olla ka juhtnöörid, mida Rahandusministeerium andis teistele ministeeriumitele meetmete koostamiseks:

- Meetmed peavad olema oluliselt rohkem fokuseeritud;
- Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetega tuleb rohkem arvestada st püsikulude tüüpi kulusid ei peaks rahastama ELi vahenditest kuna see tekitab sõltuvuse eurorahast. Samuti peab läbi mõtlema teenuste ja investeeringutest tehtud rajatiste ning hangitud seadmete edasine rahastamine – millistest rahastamisallikatest nende edasine toimimine, uuendamine ja (muud) püsikulud kaetakse;
- Muutuste toetamiseks ei saa valdavalt olla ettepanekud jätkata uuel perioodil samade tegevustega, mida praegu eurorahast rahastatakse. Rohkem peab olema

meetmeid, mis võimaldaksid euroraha toel teha olulisi muudatusi või arenguhüpeid, mingi kvalitatiivse nihke saavutamiseks.

2.1.2 Meetmete kohustuslikud osad, mis tuleb ära tuua strateegias:

- a) Strateegia meetme nimi
Nimi võiks aimu andma, millest see meede koosneb või kellele see on mõeldud. Nime võib iga tegevusgrupp ise välja mõelda.
- b) Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus
Tuleb kirjeldada just sellele meetmele vastavat olukorrajelduses välja toodud probleemi ning võimalikud lahendused välja tuua, mida selles meetmega plaanitakse rakendada. Fookus peaks olema sellel konkreetsel meetmel. Põhiliselt peaks vastama küsimusele miks on seda meedet vaja ning mida sellega ära tehakse. Uut probleemi/murekohta meetme lühikirjelduses püstitada ei saa.
- c) Strateegia meetme eesmärk
Strateegia meetme eesmärkide seadmise juures peab arvestama, et strateegia meetmed peavad aitama kaasa LEADERi üld- ja spetsiifiliste eesmärkide saavutamisele. Eesmärk võiks olla sõnastatud seisundina. Selleks, et strateegia meede oleks abikõlblik LEADER-meetme raames, peab see panustama vähemalt ühte kuuest maaelu arengut käsitleva liidu prioriteeti vastavalt komisjoni määruse 1305/2013 artiklile 5. Lisaks peab meetme eesmärgi juures välja tooma vastava prioriteedi/sihtvaldkonna, kuhu meede peamiselt panustab. Tuleb pöörata tähelepanu sellele, et iga sihtvaldkonnaga tulevad kaasa ka konkreetsele sihtvaldkonnale mõeldud indikaatorid. Lisaks tuleb meetme väljatöötamisel arvestada komisjoni määruses 1305/2013 artiklite 14 kuni 44 nõuetega.
- d) Toetatavad tegevused
Toetatavate tegevuste juures tuleb välja tuua tegevused, mida plaanitakse toetada. Mida detailsemalt on toetatavad tegevused välja toodud, seda lihtsam on vältida taotlusi, mida ei ole võimalik rahastada. Toetatavad tegevused peavad vastama valitud sihtvaldkondadele vastavatele artiklitele. Toetatavate tegevustega täpsema sõnastamisega on KTGI võimalus fokuseerida strateegiat nii, et ka strateegia eesmärgid saavad täidetud. Ära võiks olla märgitud ka mis laadi investeeringud kavandatakse meetme raames toetada. Vajadusel võib märkida ka abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud.
- e) Toetuse saajad-
Kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutsevad äriühingud, FIEd, KOVid, MTÜd sh kohalik tegevusgrupp, SA, seltsing. Kitsendused meetme sihtgrupis tulenevad strateegiast ja on iga kohaliku tegevusgrupi enda otsustada, kuid piiriks võivad olla määruse 1305/2013 artiklites toodud nõuded taotlejale.

Kohalik tegevusgrupp võib ise taotlejaks olla projektidel, mis omavad ülepiirkonnalist mõju või mille järgi on piirkonnas vajadus, kuid puudub initsieerija. Koostööprojektidel saab taotlejaks olla ainult kohalik tegevusgrupp ise.

- f) Kohaliku tegevusgrupi nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale
Kuna eeldatavasti võib taotluse esitada kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutsev ettevõtja, sihtasutus, mittetulundusühing, seltsing ja kohaliku omavalitsuse üksus, siis siin võib kohalik tegevusgrupp kirjeldada täpsemaid nõudeid projektitoetuse taotlejale. Näiteks võib kohalik tegevusgrupp pidada vajalikuks seada täpsemaid tingimusi selle kohta, millist ettevõtjat loetakse tegevuspiirkonnas tegutsevaks ettevõtjaks.
- g) LEADER-projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid
Rahastatavate projektide valikukriteeriumite juures tuleb arvestada, et valikukriteeriumid peavad tagama selle, et tegevusi valitakse välja vastavalt nende panusele strateegiate eesmärkide ja sihtide täitmisesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 34 lõike 2 punkti c kohaselt. Hindamiskriteeriumid peaksid olema võimalikult täpselt strateegias ära kirjeldatud koos osakaaludega kui selline hindamismetoodika nähakse ette. Kuid strateegia meetmelehes ei pea lahti seletama hindepunkte, st detailselt kirjeldama, millistele andmetele tuginedes üks või teine hindepall antakse. Kriteeriumid võivad olla ka ühe suure tabelina strateegias, kus on viide meetmele, millises üht või teist kriteeriumit rakendatakse. Hindamiskriteeriumid peavad olema võimalikult täpselt selle pärast, et vastavalt komisjoni määruse 1305/2013 artiklile 49 peab MAK 2014-2020 seirekomisjon kiitma heaks kõikide meetmete, kaasaarvatud ka Leader strateegia meetmete projektide valikukriteeriumid. Läbi strateegiate heakskiitmise Põllumajandusministeeriumi poolt kiidetakse heaks ka iga strateegia meetme projektide valikukriteeriumid.
- h) toetuse maksimaalne suurus ja määr strateegia meetme rakendamise korral
Toetuse maksimaalse suuruse ja määra kehtestamisel tuleb arvestada komisjoni määruse 1305/2013 lisas 2 sätestatud ning riigiabi reegleid. Toetuse maksimaalse suuruse ja määra puhul tuleb arvestada, et kohalikul tegevusgrupil on õigus vähendada ning kitsendada määrasid ja suurust võrreldes õigusaktides ja riigiabi reeglites lubatuga. Kui KTG soovib rakendusavaga esitatavas meetmes toetuse määra ja suurus kitsendada või laiendada võrreldes strateegias kirjeldatuga, siis peab ka strateegias muudatuse tegema.
- i) strateegia meetme indikaatorid ja sihttasemed sh millistesse sihtpiirkondadesse* meede panustab
Indikaatorite ja sihttasemete juures peab selguma ka see, kuidas aitavad meetmed riigi tasandil seatud indikaatoreid ja sihttasemeid saavutada. Peale sihtvaldkondade/prioriteetide valikut tuleb seada meetmele indikaatorid. Peatükk 3 (Indikaatorid seire ja hindamine) on toodud igale sihtvaldkonnale

vastavad indikaatorid. Seal on toodud ka Euroopa Komisjoni poolt LEADER meetmele seatud kohustuslikud indikaatorid. Samas peatükis on toodud lisaks siseriiklikud LEADER meetmele mõeldud indikaatorid, mis on KTG-le kohustuslikud. Kui KTG arvab, et strateegia rakendamise mõõtmiseks on vaja koguda näitajaid, mida kohustuslikud seirenäitajad ei mõõda, siis saab KTG neid ise juurde lisada. Sihttasemed määravad KTG-d ise.

* Sihtpiirkond tähendab EAFRD prioriteete: 1A, 2A, 3A, 4B, 5C, 6A, 6B või 6C, kuid vajadusel on võimalikud ka teised sihtpiirkonnad.

NB! Info suur ja/või jätkuprojektide kohta peaks olema kirjeldatud strateegias, sh arvestusega, et

- poolikute projektide, st selliste projektide, mis pärast elluviimist jäävad ootama järgmise etapi rahastust rahastamist põhimõtteliselt toimuda ei saa
- strateegias on välja toodud piirkonna jaoks oluliste suurte projektide rahastamise põhimõtted läbi mitme taotlusvooru
- iga projekt peaks olema edaspidise toetuseta jätkusuutlik.

11. sisaldab strateegia juhtimise ja seire korralduse kirjeldust, milles näidatakse strateegiat rakendava kohaliku tegevusgrupi suutlikkust ja hindamise korralduse kirjeldust;

Kohaliku tegevusgrupi organisatoorse arengu ja kogukonnale suunatud arendustegevuse jätkusuutlikkuse tagamisel on tähtis hästi toimiv seire- ja sisehindamissüsteem. Kohalik tegevusgrupp peab koguma teavet arengukava Leader-meetme indikaatorite saavutustaseme kohta. Selleks, et oleks võimalik näidata, kuidas kohaliku tegevusgrupi strateegia panustab arengukavasse, on vaja saavutada ühisosa indikaatorite tasandil.

Seire tulemused loovad hindamise aluse. Hindamise all mõeldakse üldiselt oma panuse hindamist ELi maaelu arengu eesmärkide saavutamisse. Hindamine peab olema kooskõlas üldise seire ja hindamissüsteemi nõuetega (CMES). Hindamise üks osa on ka enesehindamine ehk sisehindamine. Kohaliku tegevusgrupi enesehindamine on protsess, kus kohalik tegevusgrupp hindab oma tegevusi jooksvalt eesmärgiga õppida saadud kogemustest, kohandada oma tööplaani ja parandada tegevusi. Põhirõhk kohaliku tegevusgrupi enesehindamisel on mõõta ja hinnata kohaliku tegevusgrupi seatud väljund- ja tulemusnäitajaid. Enesehindamise peaks tegema organisatsioon ise, kasutades enda teadmisi ja oskusi, kuid võib kasutada ka eksperte väljastpoolt kohalikku tegevusgruppi. Seire ja hindamise tulemused ning neist tuletatud järeldused peavad leidma tee nii strateegilistesse kui ka muudesse otsustesse.

Strateegia meetme indikaator peaks olema sõnastatud meetme elluviimise järgse soovitud seisundina, mitte tegevusena.

Kõige tüüpilisemalt on indikaatorid mõõdetavad kvantitatiivsete, arvuliste väärtustega, kuid võib kasutada ka kvalitatiivseid.

Indikaatorid on rühmitatud väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatoriteks*. Kõige olulisem on indikaatorite loomisel kindlaks teha, mida mõõta ja mida on soov

lõpptulemusena hinnata, st indikaator aitab mõõta, kas eesmärk täidetakse või mitte.

Strateegiate mõju peab toetama MAKis toodud Leader-meetme üldisi mõõdetavaid eesmärges. Selleks, et oleks võimalik näidata, kuidas kohaliku tegevusgrupi strateegia panustab MAKi on vaja saavutada ühisosa indikaatorite tasandil. Indikaatoritena peab iga konkreetse rahastava projekti puhul ära näitama millisesse sihtvaldkonda projekt panustab. Iga sihtvaldkonnaga käivad kaasas mõned kindlad seirenäitajaid, mille kohta andmeid kogutakse.

Kohalike tegevusgruppide poolt koostatavad iga-aastased seirearuanded annavad sisendi MAKi seirearuandesse.

Seirest ja sisehindamisest saab pikemalt lugeda raamatust: **Soovitusi kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna strateegia arendamiseks Leader-meetme raames** (Geomedia, 2010).

http://www.agri.ee/public/Strateegia_arendamiseks_Leader_2010.pdf

Sisehindamise näide on olemas näiteks Iirimaa juhendis „*Guidelines for Good Governance for Board Members of Local Action Groups*“ peatükis 9.4.

(http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/4os/gudeliniies_for_good_governance_2006.pdf)

Tüüpilised **väljundindikaatorid** on toetatud projektide arv ja jagunemine toetatavate tegevuste vahel, kasusaavate ettevõtjate arv, toetuste abil korraldatud ürituste, koolituste jms arv, neis üritustes osalejate arv, ürituste ja koolituste ajaline maht. Väljundindikaatoreid on võimalik mõõta jooksvalt.

Tulemusindikaatorid mõõdavad projekti realiseerimise tulemusel toimunud lühiajalisi muutusi rahastatud tegevustest kasusaajate hulgas, näiteks toetatud koolituse läbinud inimeste suurenenud kompetentsust või koostöövõimet, loodud töökohtade olemasolu ja väärtust, toetatud ettevõtjate majandusliku seisuga paranemist, investeeringute toel ehitatud või renoveeritud infrastruktuuri objektide kasutust ja väärtustamist kasutajate poolt. Tulemusindikaatori põhjal peab olema võimalik hinnata soovitud sihttaseme poole liikumist.

Mõjuindikaator mõõdab meetme või strateegia mõjusid kogu sihtrühmale (mitte üksnes vahetult toetatud tegevustega haaratutele) või tegevuspiirkonna arengule, kui need ilmnevad või kestavad keskpikal perioodil pärast projekti lõppemist. Mõjuindikaatorid väljendavad üldjuhul eeldatavaid struktuurimuutusi ning nad on väga sobivad osakaalu (nt turismisektori töötajate osakaal kogu töötajaskonnas) või kasvu (käibe kasv turismisektoris) kirjeldamiseks.

Üks keerukamaid väljakutseid, mis seisab ees igal kohalikul tegevusgrupil, on see, et kuidas saavutada perioodi 2014-2020 rahaliste vahenditega olukord, kus Leader-lähenemisel ja kohalikul tegevusgrupil on roll ka peale 2020. aastat kui toetuste maht peaks oluliselt vähenema või üldse ära kaduma.

Perioodil 2014-2020 üheks eesmärgiks on kindlasti see, et kohalikul tegevusgrupil oleks piirkonnas tugev roll ka arendusorganisatsioonina lisaks toetuste jagaja rollile (maapiirkonna uuenduste katselava, sotsiaalse innovatsiooni platvorm vms). Leader meetod kui selline loob võimalused uutmoodi mõtlemiseks ja tegutsemiseks.

Sotsiaalse innovatsiooni juhis:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/social_innovation/social_innovation_2013.pdf

12. sisaldab strateegia rahastamiskava;

Strateegia rahastamiskava peaks olema protsentuaalne jaotus erinevate meetmete ja tegevuste vahel, kuna täpsed eelarve summad selguvad LEADER-lähenedamise rakendamise hilisemas etapis. Rahastamiskava peaks olema protsentuaalne jaotus erinevate meetmete ja tegevuste vahel. Juhul kui pärast selguvast rahasummast sõltub, milliseid meetmeid üldse rakendatakse vms võib esitada ka mitu rahastamiskava, lisades juurde millise stsenaariumi korral, millist kava ellu viiakse.

Oluline on senisest detailsemalt läbi mõelda võimalike rahastusallikate kaasamine, tagada rahastamise jätkusuutlikkus, koostada rahastamiskavad ja tegevuste eelarve ning prognoosida rahavooge. Vahendite jagamisel kohalike tegevusgruppide vahel arvestatakse tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslike näitajatega (elanike arv, territooriumi pindala, üksikisiku tulumaksu laekumine, saarelisus). Üks osa eelarvest moodustub hindamiskriteeriumite alusel.

Üleeuroopalisel tasandil on välja toodud, et piisavaks eelarveks ühele kohalikule tegevusgrupile võib pidada 3 miljonit eurot seitsme aastase perioodi kohta. Eestis nii mõnigi tegevusgrupp jäi perioodil 2007-2013 sellest alla poole. Nendel tegevusgruppidel on kindlasti põhjust analüüsida, kas piirkond on ikka finantsilises mõttes piisavalt jätkusuutlik.

13. sisaldab strateegia uuendamise korda

Strateegia uuendamise korras peab olema kirjeldatud kui tihti ja kelle poolt strateegia muudatused sisse viiakse.

2.2 Strateegia sidususest

SOOVITUSED: Kuna strateegiat rahastatakse MAK 2014-2020 vahenditest peab strateegia panustama MAKi ja Leader-meetme eesmärkide saavutamisse.

MAK 2014-2020 eesmärgid:

1. Tugevdada ja arendada tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vahelist sidet, rakendades senisest enam innovatsiooni ja teadustulemusi nõustamise ja tootmisahelasse ning edendades teadmussiiret.
2. Tõsta elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektori konkurentsivõimet ja ressursitõhusust.
3. Luua tingimused jätkusuutliku vanuselise struktuuriga põllumajandussektorile.

4. Suurendada põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevate ettevõtjate turujõudu ning nendevahelist horisontaalset ja vertikaalset koostööd põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel.
5. Tagada põllumajandusmaa eesmärgipärane, mullaviljakust säilitav, keskkonnasõbralik ning piirkondlikke eripärasid arvestav kasutamine.
6. Tagada kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse, elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja pärandkultuuri säilimine seda tagavate tootmis- ja toomismisviiside soodustamise kaudu.
7. Edendada põllumajanduse ja maapiirkonna majandustegevuse mitmekesistamist, põllumajandusest vabanevale tööjõule alternatiivseid tööhõivevõimalusi pakkuvat ettevõtlust ja elukeskkonna atraktiivsust.
8. Edendada kohaliku algatust ja suunata seda kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamisel kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Leader-meetme üldeesmärk on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine läbi LEADERi põhielementide rakendamise ning spetsiifilised eesmärgid:

- Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise.
- Sotsiaalse kaasatuse edendamine.
- Piirkondlike eripärade parem rakendamine.
- Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.
- Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Vaatamata sellele, et strateegiad põhinevad kohalikel vajadustel, peab olema välja toodud ka strateegia sidusus teiste fondide arengukavadega peale MAKi st ühtekuuluvuspoliitika fondide (Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Regionaalarengu Fond, Ühtekuuluvusfond) rakenduskavaga ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskavaga ning valdkondlike arengukavadega, mis on tegevusgrupi strateegia jaoks kõige olulisemad nagu Turismiarengukava, Regionaalarengu strateegia, Noortevaldkonna arengukava ja juhul, kui strateegia keskendub mingile spetsiifilisele valdkonnale, siis selle valdkonna arengukava näiteks nagu bioenergiaga seonduv või mahepõllumajandusega seonduv vms.

Samuti peab olema tagatud sidusus ja kooskõla tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste arengukavadega ning maakondlike arengudokumentidega.

Kuna Eestis jätkavad perioodil 2014-2020 eraldi tegutsemist kalanduse tegevusgrupid, siis nendes piirkondades, kus kattuvad kohaliku tegevusgrupi ja kalanduse tegevusgrupi piirkonnad on samal territooriumil kaks erinevat strateegiat. See tähendab, et erilist tähelepanu peab pöörama sellele, et strateegiad oleksid üksteist täiendavad, koordineeritud, suunatud sünergia tekkimisele.

Strateegiad peavad olema koostatud selliselt, et oleks välistatud sama tüüpi tegevuste rakendamine ühisel territooriumil. Kohalik tegevusgrupp peab ära

näitama, et on olemas efektiivsed koordineerimise mehhanismid nii strateegia koostamisel kui ka rakendamisel.

Strateegia minimaalne ajavahemik on strateegia esitamise päevast kuni

31. detsembrini 2020. Strateegia võib katta ka pikemat perioodi, oluline on, et strateegia vastaks nõuetele.

Strateegia peab vastu võtma üldkoosolek. Oluline on jälgida, et otsuse vastu võtnud üldkoosolek vastaks otsustusprotsessile esitatud nõuetele, st ükski huvirühm ei oma üle 49% hääleõigusest, samuti ei ületa avaliku sektori esindatus 50%.

Strateegia tuleb PRIAle esitada hiljemalt 30. aprilliks 2015.

2.3 Strateegiate hindamisest

Strateegiate nõuetele vastavust hindab Põllumajandusministeerium. Kõiki nõuetele vastavaid strateegiaid hindab põllumajandusministri moodustatud komisjon. Komisjoni istungile kutsutakse iga kohaliku tegevusgrupi esindaja tutvustama oma strateegiat. Lisaks komisjonile hindavad strateegiaid ka Põllumajandusministeeriumi poolt tellitud eksperdid.

Komisjon hindab strateegiaid ning teeb strateegiate paremusjärjestuse kohta ettepaneku, milles on toodud iga strateegia hindepunktide summa. Strateegiate hindamiseks moodustatud komisjon koosneb Põllumajandusministeeriumi, PRIA, teiste ministeeriumite ning sotsiaalpartnerite esindajatest.

Iga komisjoni liige hindab strateegiat hindamiskriteeriumite alusel.

2.3.1 Strateegiate hindamiskriteeriumid

Strateegiaid hinnatakse 13 hindamiskriteeriumi alusel punktiskaalal 1-4.

- Tegevuspiirkonna arenguvajaduste kirjeldus
- Strateegia eesmärkide ja meetmete asjakohasus
- Strateegia sisemine sidusus
- Tegevuspiirkonnas olulist mõju omavate sekkumistega arvestamine
- Koostöö teiste partnerlustega
- Kohaliku tegevusgrupi eelarve jaotus
- Kohaliku tegevusgrupi finantsressursside piisavus (jätkusuutlikkus)
- LEADER-meetme spetsiifilistesse eesmärkidesse panustamine
- Strateegia panustamine Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetidesse
- Kogukonna kaasamine strateegia koostamisse

- Kohaliku tegevusgrupi kogemus ja suutlikkus administratiivses ja finantsjuhtimises
- Töö- ja otsuste tegemise protseduuride selgus ja läbipaistvus
- Kohaliku tegevusgrupi suutlikkus piirkonna elavdamiseks

Pärast seda, kui iga komisjoni liige on ära hinnanud kõik strateegiad, summeeritakse komisjoni liikmete hindepunktid ja saadakse iga strateegia koondhinne. Sellest koondhindest sõltub juurde määratav eelarve osa. Strateegia kvaliteedi eest antav kogueelarve jagatakse kõikide strateegiade koondhinnete summaga ja saadakse ühe hindepunkti maksumus. Seejärel korrutatakse hindepunkti maksumus iga strateegia koondhindega ning saadakse eelarve osa suurus, mis määratakse kohalikule tegevusgrupile lisaks sotsiaal-majanduslike näitajate alusel arvutatud eelarvele.

Komisjoni ettepaneku alusel otsustab põllumajandusminister strateegiade paremusjärjestuse koos hindepunktidega ja määrab eelarve strateegia kvaliteedi eest.

Põllumajandusministeerium teeb kohaliku arengu strateegia heakskiitmise otsuse, kui strateegia vastab strateegiale esitatud nõuetele ja hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele ning selle on koostanud nõuetele vastav kohalik tegevusgrupp. Põllumajandusministeerium kohaliku arengu strateegia heaks kiitmata jätmise otsuse, kui kohaliku arengu strateegia nõuetekohasuse kontrollimise käigus tehakse kindlaks vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- kohaliku arengu strateegia ei vasta vähemalt ühele strateegiale esitatud nõudele;
- kohaliku arengu strateegia ei vasta hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele;
- kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna kohta on esitatud mitu kohaliku arengu strateegiat ja nimetatud strateegia ei tulnud nende paremusjärjestuses esimesele kohale;
- tegevusgrupp ei vasta talle esitatud nõuetele;
- kohaliku arengu strateegias on esitatud andmed ei ole õiged;
- kohalik tegevusgrupp mõjutab kohaliku arengu strateegia menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil.

3. Indikaatorid, seire ja hindamine

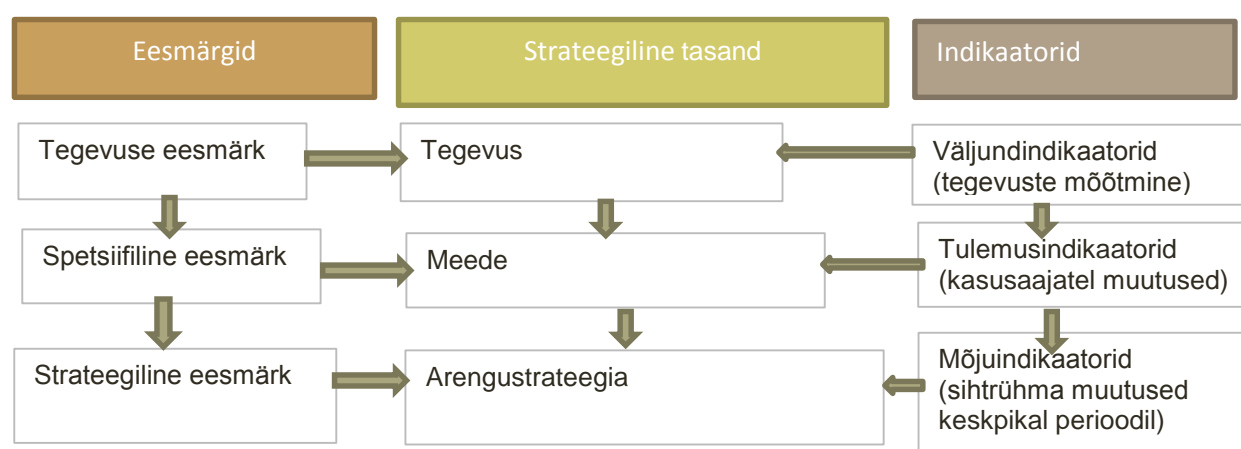
Kvaliteetsete andmete ja informatsiooni õigel ajal kättesaadavus on üks tähtsamaid osasid efektiivse ja tõhusa hindamise juures. Kvaliteetsete seireandmete puudumine võib anda ebaõige pildi strateegia rakendamise käigust, mis võib luua olukorra kus rakendatakse meetmeid, mille eesmärgid on kas juba saavutatud või puudub nende järgi reaalne vajadus. Seire ja sisehindamise ülesanne on pakkuda kohaliku tegevusgrupi liikmetele ja elanikkonnale teadmist sellest, mida on tehtud ja millise edukusega, milline on ümbritseva keskkonna olukord ja millised muutused toimuvad.

SEIRE tuumaks on indikaatorite süsteemi loomine. Indikaator on mõõdik, mis näitab seatud eesmärkide täitmist (mõõdab täitmist). Eesmärk peab tervikuna indikaatori(te)ga kaetud olema.

Hea indikaator vastab CREAM või SMART kriteeriumile

- Clear (selge) – täpne ja üheselt mõistetav
- Relevant (asjakohane) – vastab eesmärgile, väljendab eesmärgi sisu
- Economic (ökonoomne) – kogutav mõistliku hinnaga
- Adequate (küllaldane) – loob piisava aluse tulemuslikkuse hindamiseks
- Monitorable (jälgitav) – lihtsalt kontrollitav

Eesmärkide sõnastus ja selle saavutamist mõõtvate indikaatorite sisu peab olema kooskõlas.

SISEHINDAMINE toimub seireindikaatorite ja hindamisküsimuste alusel:

- kohaliku tegevuspiirkonna kohta (ühiskonna või valdkonna tasand);
- kohaliku tegevusgrupi arengu kohta (indiividi tasand).

MAK 2014-2020 LEADER kohalikuks arenguks seire lühiülevaade

Meetme seire korralduse eesmärgiks on kaardistada andmevajadus, st milliseid andmeid vajame ja kes milliseid andmeid esitab. Taotlejatel ja toetuse saajatel lasub kohustus ühel või teisel moel anda vajalik sisend seire ja hindamise läbiviimiseks.

Andmed, mida kogutakse LEADER meetme raames võib indikatiivselt jagada kolmeks:

- EK kohustuslikud LEADERi üldised seirenäitajad ja EAFRD sihtvaldkondadest lähtuvad seirenäitajad
- Siseriiklikud näitajad sh strateegia ettevalmistamise toetuse siseriiklikud indikaatorid
- Kohaliku tegevusgrupi enda seatud indikaatorid

EK kohustuslike ja siseriiklike näitajate kohta kogub andmed PRIA taotlusvormidelt ja muudelt koos taotlusega esitatud dokumentidelt või maksetaotlustelt. Nende näitajate kokkuvõtteid esitab Põllumajandusministeerium iga-aastases seirearuandes

MAK 2014-2020 seirekomisjonile ja 30. juuniks Euroopa Komisjonile. Iga-aastase MAKi seirearuande koostamisel osalevad sisendi andmisel taotlejad, kohalikud tegevusgrupid, PRIA, maaeluvõrgustik ja püsihindajad. Seirearuande paneb kokku ja esitab EK-le korraldusasutus, milleks on Põllumajandusministeerium.

Indikaatorite
KAVA.xlsx

Kokkuvõttev
tabel.xlsx

3.1 EK kohustuslikud näitajad LEADERis

LEADERi üldised seirenäitajad: Euroopa Komisjoni poolt kohustuslikud, kogub Põllumajandusministeerium PRIA andmete alusel üldjuhul iga kalendriaasta kohta eraldi. Info üldiste seirenäitajate kohta kogutakse kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuste taotlustelt ja maksetaotlustelt.

Kõikide projektitoetuste kohta kogutakse: toetuse saaja liik, heakskiidetud toetuse summa ja väljamakstud toetuse summa ning loodud töökohtade arv. Vajadusel märgitakse projektitaotluse esitamisel tegevuse alaliik: koostööprojekti ettevalmistav toetus, kohalike tegevusgruppide riigiväline koostööprojekt, kohalike tegevusgruppide riigisisene koostööprojekt või ühisprojekt.

Toetuse saaja liigiks on FIE, OÜ, AS, TÜ, UÜ, TÜ, MTÜ, kohalik tegevusgrupp, SA, KOV, Seltsing, Muuseum (ainult alljärgnevad muuseumid: C.R. Jakobsoni Talumuuseum, Eesti Piimandusmuuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum). Juhul kui tegemist on ettevõtjaga, siis tuleb eraldi välja tuua ka kas tegemist on väikese- või keskmise suurusega ettevõtjaga (vt VKE mõiste).

Hiljemalt projektitoetuse taotluse strateegia meetmele vastavuse kontrollimise ajal määrab kohalik tegevusgrupp projektile vastavalt selle eesmärkidele peamise ja kaasneva EAFRD sihtvaldkonna (vt. p.2.1.). Strateegia meetmes on ära määratletud sihtvaldkonnad, millesse meede panustab.

Peamine sihtvaldkond peab ühtima strateegia meetmes nimetatud sihtvaldkonnaga. Peamised sihtvaldkonnad valitakse prioriteetide 2-6 hulgast.

Prioriteet 1 „Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades“ sihtvaldkonnad näitavad pigem projektide elluviimise laadi:

1A – maapiirkonna innovatsiooni- ja koostöö arendamise tegevused kokku (määruse 1305/2013 artikkel 14, 15 ja 35 projektid kokku), lisaks sihtvaldkonna 2A ja 3A projektidele näiteks teiste ettevõtjate ühisprojektid, ühisprojektid mis ei ole suunatud koostööle teadlastega, maaettevõtjatele ja maaelanikele suunatud koolitus-arendusprojektid jms.

1B – põllumajandus-, toidu tootmise ja metsandusvaldkonna koostöö teadlastega;

1C - koolitustegevused põllumajandus- ja metsandussektoris;

Kuna **kaasneva sihtvaldkonna** määramine ei ole kohustuslik, siis ei pea kaasnev sihtvaldkond olema eelnevalt määratud strateegia meetmes.

3.2 Eesti LEADER-meetme spetsiifiliste eesmärkide (riiklikud eesmärgid) seirenäitajad

Eesti LEADER-meetme spetsiifilised eesmärgid:

1. LEADER-tegevuspiirkonna ettevõtjate konkurentsivõime on tõusnud, eelkõige ühiste tegevuste kaudu;
2. Kohalike elanike sotsiaalne kaasatus kohaliku arengu strateegia ettevalmistamisel ja elluviimisel on suurenenud, mistõttu on suurenenud strateegia rakendamise tulemusel teenuste kättesaadavus, sh IT-teenuste osas ning on loodud uusi töökohti;
3. LEADER-tegevuspiirkonna eripärad on paremini kasutust leidnud, sh kohaliku toidu töötlemise ja turustamise valdkonnas;
4. Uuenduslike lahenduste kasutuselevõtmine on suurenenud, sh kogukonnateenuste arendamisel;
5. Kohaliku tasandi valitsemine on paranenud läbi erinevate osapoolte kaasamise.

LEADER-meetme spetsiifiliste eesmärkide täitmist mõõdetakse järgmiste seirenäitajatega (LS):

1. LEADER-tegevuspiirkonna ettevõtjate konkurentsivõime on tõusnud, eelkõige ühiste tegevuste kaudu:

- 1.1. ettevõtjate projektid: projektide arv ja toetuse summa **(LS1.1)**;
- 1.2. ühisprojektid: (kaasnev sihtvaldkond 1A ühisprojektid ja kaasnev sihtvaldkond 1B tervikuna): projektide arv ja toetuse summa **(LS1.2)**;

2. Kohalike elanike sotsiaalne kaasatus kohaliku arengu strateegia ettevalmistamisel ja elluviimisel on suurenenud, mistõttu on suurenenud strateegia rakendamise tulemusel teenuste kättesaadavus, sh IT-teenuste osas ning on loodud uusi töökohti:

- 2.1. tegevusgrupi liikmete arv, sh 1000 elaniku kohta **(LS2.1)**;
- 2.2. strateegia ettevalmistamise tegevused (alameede 19.1): strateegia ettevalmistamises osalejate arv; koolituste arv ja toetuse summa; koolitusel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); uuringute arv ja toetuse summa; uuringutel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); ürituste arv ja toetuse summa; üritustel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a) **(LS2.2)**;
- 2.3. strateegia rakendamisel piirkonna elavdamise tegevused (alameede 19.4 osaliselt): strateegia muutmises osalejate arv; koolituste arv ja toetuse summa; koolitusel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); uuringute arv ja toetuse summa; uuringutel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja

alates 40.a); ürituste arv ja toetuse summa; üritustel osalejate arv (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a) **(LS2.3)**;

2.4. peamine sihtvaldkond 6B projektid: projektide arv ja toetuse summa; täiustatud teenustest / taristust kasusaavate maaelanike arv **(LS2.4)**;

2.5. peamine sihtvaldkond 6C projektid: projektide arv ja toetuse summa; täiustatud teenustest / taristust kasusaavate maaelanike arv **(LS2.5)**;

2.6. loodud töökohtade arv **(LS2.6)**;

3. LEADER-tegevuspiirkonna eripärad on paremini kasutust leidnud, sh kohaliku toidu töötlemise ja turustamise valdkonnas:

3.1. eripärade kasutamist soodustav või elluviiv projekt: projektide arv ja toetuse summa **(LS3.1)** Piirkondlikud eripärad peavad olema strateegias kirjas;

3.2. kohalike toodete ja teenuste, sh kohaliku toidu töötlemise ja turustamise projekt (peamine sihtvaldkond 3A): projektide arv ja toetuse summa **(LS3.2)**;

4. Uuenduslike lahenduste kasutuselevõtmine on suurenenud, sh kogukonnateenuste arendamisel:

4.1. uuenduslike lahendustega projektid: projektide arv ja toetuse summa **(LS4.1)** Uuenduslikkuse mõiste on strateegias kirjas;

4.2. ühisprojektid, mille üheks partneriks on teadus-arendusasutus (kaasnev sihtvaldkond 1B) **(LS4.2)**: projektide arv ja toetuse summa;

4.3. kogukonnateenuste projektid (peamine sihtvaldkond 6B kogukonnateenused) **(LS4.3)**: projektide arv ja toetuse summa;

4.4. uuenduslike kogukonnateenuste projekt (peamine sihtvaldkond 6A kogukonnateenused ja uuenduslik projekt): projektide arv ja toetuse summa **(LS4.4)**;

5. Kohaliku tasandi valitsemine on paranenud läbi erinevate osapoolte kaasamise:

5.1. tegevusgrupi liikmete arv, sh 1000 elaniku kohta **(LS5.1)**;

5.2. LEADER-meetmest esmataotlejate arv **(LS5.2)**;

5.3. ühisprojektid, mille üheks partneriks on vähemalt üks tegevuspiirkonna kohalik omavalitsusüksus **(LS5.3)**: projektide arv ja toetussumma.

3.3 Kohaliku arengu strateegia spetsiifiliste eesmärkide seirenäitajad (tegevusgrupi seirenäitajad)

Kogutakse kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse ja maksetaotluse andmete alusel ja/või eraldi küsitluse käigus.

TABEL – LEADER-meetme seirenäitajad - KOOND

Euroopa tasandi seirenäitajate alused: Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 808/2014, 17. juuli 2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=OJ:JOL_2014_227_R_0002

(T – sihtnäitajad; O – väljundnäitaja; R – tulemusnäitaja)

	Seirenäitaja	Väärtus, selgitused	Allikas	Seosed
	LEADERi üldised seirenäitajad / seotud LEADER-meetme riiklike eesmärkide seirenäitajatega			
1.	Kohaliku tegevusgrupi elanike arv	elanike arv, tuhat	PRIA taotluste info alusel (KTG taotlus)	O.18/T.21
LS	Kohaliku tegevusgrupi liikmete arv	liikmete arv	Iga-aastaselt rakenduskava alusel	LS2.1 LS5.1
2.	Kohalike tegevusgruppide arv	tegevusgruppide arv	PRIA	O.19
3.	Toetatud projektide arv (alameede 19.2 ja 19.3) kokku	- peamiste sihtvaldkondade lõikes; - taotleja liigid (FIE, OÜ, AS, TÜ, UÜ, MTÜ, KTG, SA, KOV, muuseum, seltsing (arv); - eraldi on välja toodud VKE (arv);	PRIA taotluste info alusel; KTG määrab peamise sihtvaldkonna	O.20 / O.22; LS1.1. LS2.4 LS2.6
LS	Tegevuspiirkonna eripära kasutamist soodustav või elluviivad projektid	- projektide arv - toetuse summa eurodes	PRIA taotluste info aluse; KTG määrab, kas on tegevuspiirkonna eripära projekt	LS3.1
LS	Uuenduslike lahendustega projektid	- projektide arv - toetuse summa eurodes	PRIA taotluse info aluse; KTG määrab, kas on uuenduslike lahendusi pakkuv projekt	LS4.1
LS	LEADER-meetmest esmataotlejad	- projektide arv - toetuse summa eurodes	PRIA taotluse info alusel	LS5.2
3.1.	Toetatud riigiväliste koostööprojektide arv	- projektide arv (ilma kordusteta), st koostööprojekte arvestatakse koostöölepingute põhisel	PRIA ja PM riigiväliste koostöölepingute alusel	O.21
3.1.1	Toetatud riigivälistes koostööprojektides osalevate tegevusgruppide arv	Kohalike tegevusgruppide arv ilma kordusteta	PRIA ja PM riigiväliste koostöölepingute alusel	O.23
3.1.2	Toetatud riigisiseste koostööprojektide arv	Riigisiseste koostööprojektide arv ilma kordusteta	PRIA koostöölepingute alusel	O.21
3.2.1	Toetatud riigisisestes koostööprojektides osalevate tegevusgruppide arv	Kohalike tegevusgruppide arv ilma kordusteta	PRIA koostöölepingute alusel	O.23
4.	LEADER-meetme avaliku sektori	eraldi heakskiidetud toetussumma ja väljamakstud toetussumma	PRIA	O.1

	kogukulutused kokku	eurodes		
4.1.	Strateegia ettevalmistamiseks avaliku sektori kulutused (alameede 19.1) kokku	eraldi heakskiidetud ja väljamakstud toetussumma eurodes	PRIA	O.1
LS	19.1. alameetme tegevused	<ul style="list-style-type: none"> ✓ strateegia ettevalmistamises osalejate arv; ✓ koolituste arv ja toetuse summa; Koolitusel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); ✓ uuringute arv ja toetuse summa; ✓ uuringutel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); ✓ ürituste arv ja toetuse summa; ✓ üritustel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a) 	PRIA ettevalmistava toetuse taotluse ja maksetaotluste alusel	LS2.2
4.2.	Projektitoetuse avaliku sektori kulud (alameede 19.2 ja 19.3) kokku	<ul style="list-style-type: none"> ✓ projektide arv peamiste sihtvaldkondade lõikes; ✓ eraldi koolitus- ja ühisprojektide lõikes ✓ eraldi heakskiidetud ja väljamakstud toetussumma eurodes 	PRIA	T.1
4.2.1	sh alameetme 19.2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ eurodes taotleja liigiti (FIE, OÜ, AS, TÜ, UÜ, MTÜ, KTG, SA, KOV, muuseum, seltsing); eraldi on välja toodud VKE; ✓ eraldi heakskiidetud ja väljamakstud toetussumma eurodes 	PRIA taotluste alusel	
4.2.2	sh alameetme 19.3 (koostööprojektid)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ eraldi riigisiseste ja riigiväliste koostööprojektide ettevalmistamine ✓ eraldi riigisiseste ja riigiväliste koostööprojektid ✓ eraldi heakskiidetud ja väljamakstud toetussumma eurodes 	PRIA taotluste ja maksetaotluste alusel	
4.3.	Piirkonna elavdamise ja jooksvate kulude avaliku sektori kulud (alameede 19.4) kokku	väljamakstud toetussumma eurodes	PRIA maksetaotluste alusel	

4.3.1	sh elavdamise kulud	väljamakstud toetussumma eurodes	PRIA maksetaotluste alusel	
LS	sh elavdamise kulude tegevused	<ul style="list-style-type: none"> ✓ strateegia muutmises osalejate arv; ✓ koolituste arv ja toetuse summa; Koolitusel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); ✓ uuringute arv ja toetuse summa; ✓ uuringutel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a); ✓ ürituste arv ja toetuse summa; ✓ üritustel osalejaid (eraldi naised ja mehed kuni 40.a ja alates 40.a) 	PRIA maksetaotluste alusel	LS2.3
4.3.2	sh jooksvad kulud	väljamakstud toetussumma eurodes	PRIA maksetaotluste alusel	
5.	LEADER-meetme raames loodud töökohtade arv	töökohtade arv	PRIA taotluste alusel	R.24/T.23 LS2.6
EAFRD sihtvaldkondadele seirenäitajad / seotud LEADER-meetme riiklike eesmärkide seirenäitajatega				
1.	sihtvaldkond: teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ja maapiirkondades			
1A	innovatsioon ja koostöö maapiirkonnas	kokku (art 14, 15, 35) toetussumma eurodes		
LS	innovatsioon ja koostöö maapiirkonnas	Ühisprojektidele ja muudele teadmussiirdele suunatud projektide arv ja toetuse summa kokku <ul style="list-style-type: none"> ✓ sh koolitus-arendusprojektid, va 1C projektid ✓ sh ühisprojektid, mis ei ole seotud koostööga teadlastega (va 1B projektid) ✓ sh KOV osalusega ühisprojektid 		LS1.2 LS5.3
1B	põllu- ja metsamajanduse ning toidutoomise koostöö teadusega	ühisprojektide arv (art 35 põllu- ja metsamajandusele ning toidutootmisega seotud ühisprojektid, koostöös teadus-arendusasutustega)	PRIA taotluste alusel	T.2 LS1.2 LS4.2

1C	põllumajandus- ja metsandussektoris koolitused	koolituse läbinud osalenute arv	PRIA taotluste alusel	T.3
2.	sihtvaldkond: põllumajanduse konkurentsivõime suurendamine ja metsade säästev majandamine			
2A	põllumajandus-ettevõtluse konkurentsivõime suurendamine, sh parem turule orienteeritus ja põllumajandustootmise mitmekesistamine	põllumajandustootjate investeeringuprojektide arv	PRIA taotluste alusel	T.4
2B	põllumajanduse põlvkonnavahetuse soodustamine	noorte põllumajandustootjate projektide arv	PRA taotluste alusel	T.5
3.	sihtvaldkond: toiduahela korraldamise, sh põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja põllumajanduse riskijuhtimise edendamine			
3A	toormetootjate konkurentsivõime parandamine läbi ühiste kvaliteedikavade, ühise turustamise ja lühikese tarneahela arendamise kaudu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ kvaliteedikavade, kohalike turgude ja lühikese tarneahela arendamise ning tootjarühmade ühisprojektides osalevate põllumajandustootjate arv ✓ toetusesaajate arv, kes on saanud põllumajandustoodete töötlemisse ja turustamisse investeeringutoetust 	PRIA taotluste alusel	T.6 LS3.2
3B	põllumajandusettevõtete riskiennetus	riskiennetuskavades (vabatahtlikud kindlustussüsteemid) osalevate põllumajandustootjate arv	PRIA taotluste alusel	T.7
4.	põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine (nt mahepõllumajandus)			
4A	elurikkuse ennistamine, säilitamine ja parandamine	<ul style="list-style-type: none"> ✓ hektarid - pindalapõhiste toetuskeemide korral ✓ mittetootlike investeeringute projektid 	PRIA taotluste alusel	T.8/T.9
4B	veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide kasutamise parandamine	<ul style="list-style-type: none"> ✓ hektarid - pindalapõhiste toetuskeemide korral ✓ mittetootlike investeeringute projektid 	PRIA taotluste alusel	T.10/T.11
4C	mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine	<ul style="list-style-type: none"> ✓ hektarid - pindalapõhiste toetuskeemide korral ✓ mittetootlike investeeringute projektid 	PRIA taotluste alusel	T.12/T.13
5.	sihtvaldkond: ressursitõhususe edendamine ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale			

majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris				
5A	veekasutuse tõhustamine põllumajanduses	✓ hektarid – pindalapõhiste toetuskeemide korral ✓ investeeringuprojektid	PRIA taotluste alusel	T.14
5B	energiakasutuse tõhustamine põllumajanduses ja toiduainetetööstuses	investeeringuprojektid eurodes	PRIA taotluste alusel	T.15
5C	taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mitte-kasutatavate toorainete kasutamine bio-majanduse edendamisel	investeeringuprojektid eurodes	PRIA taotluste alusel	T.16
5D	põllumajanduse põhjustatud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine	✓ loomühikud (LÜ) investeeringuprojektide korral ✓ hektarid – pindalapõhiste toetuskeemide korral	PRIA taotluste alusel	T.17/T.18
5E	põllumajanduses ja metsanduses CO ² säilitamise ja sidumise edendamine	hektarid – pindalapõhiste toetuskeemide korral	PRIA taotluste alusel	T.19
6.	sihtvaldkond: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine			
6A	mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomine	toetussumma eurodes	PRIA taotluste alusel	
6B	maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine	täiustatud teenustest/taristust kasusaavate maaelanike arv	PRIA taotluste alusel	T.22 LS2.4
LS	kogukonnateenused	kogukonnateenuste projektide arv; toetuse summa	PRIA taotluste alusel	LS4.3 LS4.4
6C	info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kätte-saadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades	täiustatud teenustest/taristust kasusaavate maaelanike arv	PRIA taotluste alusel	T.24 LS2.5

PRIA koondab taotlustelt, sh maksetaotlustelt üldiste seirenäitajate ja sihtvaldkondade seirenäitajate kokkuvõtted ja esitab need Põllumajandusministeeriumile. Oma tegevuspiirkonna põhiselt on eelnimetatud kokkuvõtted kättesaadavad ka kohalikule tegevusgrupile.

PROJEKTILE SEIRENÄITAJATE MÄÄRAMISE NÄIDE (sh Euroopa Komisjoni ettekande alusel)

Nr.	Seireandmed mida kogutakse kõikide taotluste lõikes	Väärtus
1.	Avaliku sektori kulutused kokku - kohustustega kaetud	summa eurodes
2.	Avaliku sektori kulutused kokku – väljamakstud toetus	summa eurodes
3.	Peamine sihtvaldkond, mille eesmärkide täitmisele projekt kaasa aitab (<i>sihtvaldkonna määrab kohalik tegevusgrupp</i>)	2A kuni 6C
4.	Kaasnev sihtvaldkond, mille eesmärkidele projekt samuti kaasa aitab (<i>ka kaasneva sihtvaldkonna määrab tegevusgrupp</i>)	1A kuni 6C
5.	Kas tegemist on tegevusgruppide riigisisene koostööprojektiga?	JAH / EI
6.	Kas tegemist on tegevusgruppide riikidevaheline koostööprojektiga?	JAH / EI
7.	Kas on tegemist ühisprojektiga (määruse 1305/2015 artikkel 35 kohane koostööprojektiga)	JAH / EI
8.	Koostööprojekti ja ühisprojekti puhul projekti elluvijate arv ja liik	arv ja liik
9.	Ühisprojekti puhul projektis osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv	0 - x
10.	Loodud töökohade arv	0 - x
11.	Kas on tegemist LEADER-tegevuspiirkonna eripärade kasutamist soodustava või elluviiva projektiga	JAH / EI
12.	Kas on tegemist uuendusliku projektiga	JAH / EI
13.	Juhul, kui tegemist on sihtvaldkond 1C tegevustega - koolituse läbinud osalejate koguarv	0 - x

Valdkondlik jaotus, mida koondatakse KÕIKIDE projektide lõikes. Projekti kohta PEAMISE VALDKONNA määrab projektitoetuse saaja, kuid kohalik tegevusgrupp võib seda vajadusel muuta.

Erinevaid valdkondi näiteks kuni 20, a la mahepõllumajanduse projekt, aiandus, maaturism, ... jm, mis eelnevatest seirenäitajatest välja ei tule.

Sihtvaldkond	Valdkond

1	
2	Piimatootmine, teraviljakasvatus; loomakasvatus, mesindus, aiandus
3	Kohalik toit, lühike tarneahel,
4	mahetootmine, looduspärand, NATURA-ala, ohustatud loom, kohalikku sorti taimede kasvatus
5	taastuenergia
6	Kogukonnateenused, turism, puidutöötlemine, teenused, kultuuripärand, maapood, käsitöö, noored, eakad, puuetega inimesed, juurdepääsuühendused.

3.4 LEADER sihtvaldkondadest lähtuvad indikaatorid

2014-04-16-PoM-ett
ekandes-EAFRD-sihtv

Projektide panustamine sihtvaldkondadesse ning kogutavad andmed:

- **Sihtvaldkond 1B** - põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas paranenud keskkonnanjuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse eesmärgil - kogutakse koostöömeetme (määrus nr. 1305/2013 artikkel 35) toetatud ühisprojektide (rühmad, võrgustikud/klastrid, katseprojektid jne) arv
- **Sihtvaldkond 1C** - elukestva ja kutsealase õppe parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris - kogutakse koolituse läbinud osalejate arvu
- **Sihtvaldkondade 2A** - kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist - ning **2B** - piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektoris sisenemise hõlbustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse hõlbustamine puhul majapidamiste arvu / abisaajate arvu (Number of holdings/beneficiaries supported)
- **Sihtvaldkondade 3A** - toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu ja **3B** põllumajandusettevõtte riskiennetamise ja -juhtimise toetamine kogutakse

toetatud majapidamiste arv/toetuskeemides osalejate arv (participating in supported schemes)

- **Sihtvaldkondade 4A** - *elurikkuse ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel ja looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel, ning suure loodusliku väärtusega põllumajanduse ja Euroopa maastike seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine*, **4B** - *veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide kasutamise parandamine*; ja **4C** *mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine* kogutakse:
 - **põllumajanduse** puhul põllumajanduslik kogupindala (hektarites)
 - **metsanduse** puhul metsanduslik kogupindala (hektarites)
- **Sihtvaldkond 5A** - *veekasutuse tõhustamine põllumajanduses* – kogutakse kogupindala (hektarites)
- **Sihtvaldkond 5B** - *energiakasutuse tõhustamine põllumajanduses ja toiduainetetööstuses* ja **5C** *taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil* - kogutakse andmeid koguinvesteeringu suuruse kohta (eurot)
- **Sihtvaldkond 5D** - *põllumajanduse põhjustatud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine* - kogutakse kogupindala või loomühikute arv (hektar või loomühikute arv)
- **Sihtvaldkond 5E** - *põllumajanduses ja metsanduses CO2 säilitamise ja sidumise edendamine* - kogutakse kogupindala (hektar)
- **Sihtvaldkond 6B** *maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine* - maaelanike arv, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust
- **Sihtvaldkond 6C** - *info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades* - maaelanike arv, kes saavad kasu uutest või täiustatud teenustest/taristust (IKT).

3.5 Euroopa Komisjoni poolt seatud indikaatorid

Tulemusnäitajad:

- R1 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes saavad maaelu arengu programmi raames toetust ümberkorraldamisse ja moderniseerimisse investeerimiseks (sihtvaldkond 2A)
- R2 muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodangus/aasta tööühikus (AWU) (2A)
- R3 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte arenguplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks(2B)

- R4 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavades, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või -organisatsioonides (3A)
- R5 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades (3B)
- R6 protsent metsast või muust metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega toetatakse elurikkust (4A)
- R7 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega toetatakse elurikkust ja/või maastikke (4A)
- R8 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse veemajandust (4B)
- R9 protsent metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse veemajandust (4B)
- R10 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse mulla majandamist ja/või tõkestatakse mullaerosiooni (4C)
- R11 protsent metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse mulla majandamist ja/või tõkestatakse mullaerosiooni (4C)
- R12 protsent niisutatud maast, mille puhul minnakse üle tõhusama niisutussüsteemi kasutamisele (5A)
- R13 veekasutuse tõhustamine põllumajanduses maaelu arengu programmi raames toetust saanud projektide puhul (5A*)
- R14 energiakasutuse tõhustamine põllumajanduses ja toiduainetetööstuses maaelu arengu programmi raames toetust saanud projektide puhul (5B*)
- R15 tänu toetatud projektidele toodetud taastuvenergia (5C)*
- R16 protsent loomühikutest (LU), mis on seotud investeringutega loomakasvatuse majandamisse eesmärgiga vähendada kasvuhoonegaaside ja/või ammoniaagi heidet (5D)
- R17 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, mille eesmärk on vähendada kasvuhoonegaaside ja/või ammoniaagi heidet (sihtvaldkond 5D)
- R18 kogus, mille võrra on vähendatud metaani- ja N₂O-heidet (5D)
- R19 kogus, mille võrra on vähendatud ammoniaagiheidet (5D)*
- R20 protsent põllumajandus- ja metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, mis aitavad kaasa CO₂ sidumisele või säilitamisele (
- R21 toetatud projektide puhul loodud töökohad (6A)
- R22 protsent maaelanikest, kes on hõlmatudkohaliku arengu strateegiaga (6B)
- R23 protsent maaelanikest, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust (6B)
- R24 toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohad (6B)
- R25 protsent maaelanikest, kes saavad kasu uutest või täiustatud teenustest/taristust (IKT) (6C)

Sihtnäitajad:

- T1 protsent määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite 14, 15 ja 35 kohastest kuludest seoses maaelu arengu programmi kogukuludega (sihtvaldkond 1A)
- T2 koostöömeetme raames (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 35) toetatud koostööprojektide (rühmad, võrgustikud/klastrid, katseprojektid jne) koguarv
- T3 koolituse (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 14) läbinud osalejate kogua
- T4 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes saavad maaelu arengu programmi raames toetust ümberkorraldamisse ja moderniseerimisse investeerimiseks
- T5 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte arenguplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks
- T6 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavades, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või -organisatsioonides (sihtvaldkond 3A)
- T7 protsent põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades (sihtvaldkond 3B)
- T8 protsent metsast või muust metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega toetatakse elurikkust (sihtvaldkond 4A)
- T9 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega toetatakse elurikkust ja/või maastikke (sihtvaldkond 4A)
- T10 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse veemajandust (sihtvaldkond 4B)
- T11 protsent metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse veemajandust (sihtvaldkond 4B)
- T12 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse mulla majandamist ja/või tõkestatakse mullaerosiooni (sihtvaldkond 4C)
- T13 protsent metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, millega parandatakse mulla majandamist ja/või tõkestatakse mullaerosiooni (sihtvaldkond 4C)
- T14 protsent niisutatud maast, mille puhul minnakse üle tõhusama niisutussüsteemi kasutamisele (sihtvaldkond 5A)
- T15 koguinvesteering energiatõhususse (sihtvaldkond 5B)
- T16 koguinvesteering taastuvenergia tootmisse (sihtvaldkond 5C)
- T17 protsent loomühikutest (LÜ), mis on seotud investeeringutega loomakasvatuse majandamisse eesmärgiga vähendada kasvuhoonegaaside ja/või ammoniaagi heidet (sihtvaldkond 5D)

- T18 protsent põllumajandusmaast, mida hõlmavad majandamislepingud, mille eesmärk on vähendada kasvuhoonegaaside ja/või ammoniaagi heidet (sihtvaldkond 5D)
- T19 protsent põllumajandus- ja metsamaast, mida hõlmavad majandamislepingud, mis aitavad kaasa CO2 sidumisele ja säilitamisele (sihtvaldkond 5E)
- T20 toetatud projektide puhul loodud töökohad (sihtvaldkond 6A)
- T21 protsent maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga (sihtvaldkond 6B)
- T22 protsent maaelanikest, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust (sihtvaldkond 6B)
- T23 toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohad (sihtvaldkond 6B)
- T24 protsent maaelanikest, kes saavad kasu uutest või täiustatud teenustest/taristust (IKT) (sihtvaldkond 6C)

4. Riigiabi reeglite jälgimisest

Kuna kohalikud tegevusgrupid teevad esitatud projektide kohta paremusjärjestuse ning PRIA teostab nõuetele vastavuse kontrolli, siis soovitame kohalikel tegevusgruppidel taotlejate nõustamisel ja paremusjärjestuse määramisel jälgida ka seda, kas taotleja on kooskõlas riigiabi reeglitega.

Konkurentsiseaduse § 30 sätestab: Riigiabiks loetakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõikes 1 sätestatud abi.

Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 107(1):

“ Kui aluslepingutes ei ole sätestatud teisiti, on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.“

Kuigi riigiabi on põhimõtteliselt ühisturuga kokkusobimatu ja keelatud, on erandid toodud artikli 107 lõigetes 2 ja 3 ning nende alusel vastu võetud õigusaktides (sh vähese tähtsusega abi määrus, grupierandi määrus, eri valdkondade riigiabi suunised). Riigiabi konkreetset definitsiooni leping ei anna ja seega tuleb otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga lähtuda tingimustest:

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- abimeetmel on valikuline iseloom, st ta on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks;
- abimeede annab eelise abi saajale;
- abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Kui abi vastab kõigile neljale tingimusele, on tegemist riigiabiga. Riigiabi järelevalvega tegeleb Euroopa Komisjon, liikmesriigid peavad kõigist oma riigiabi andmise kavadest komisjonile ette teatama.

Euroopa Komisjon on koostanud teatise eelnõu, mis käsitleb riigiabi mõistet. Eelnõu tööpealkiri on „Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU”, hetkel dokument on kättesaadav ainult inglise keeles. Teatise eesmärgiks on riigiabi mõiste koostisosade (ettevõtja, majandustegevus, riigiressursid, valikulisuse kriteerium, eelise andmine, konkurentsi ja kaubavahetuse moonutamine) selgitamine.

Kohalikke tegevusgruppe puudutab kõige lähemalt vähese tähtsusega abi Euroopa Komisjoni määruse nr 1407/2013 mõistes.

Vähese tähtsusega abi

Tingimused on sätestatud Euroopa Komisjoni määrusega (EL) nr 1407/2013 milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1-8).

Uues määruses vähese tähtsusega abi andmise põhimõtteid oluliselt ei muudeta, kuid teatud abi andmise tingimusi on täpsustatud ja selgitatud.

Uue määrusega jääb vähese tähtsusega abi piirmäär samaks. **Vähese tähtsusega abi piirmäär on 200 000 eurot ettevõtja kohta kolme eelarveaasta jooksul.** Tasu eest kaupu vedavale maanteetranspordi valdkonna ettevõtjatele on vähese tähtsusega abi piirmäär 100 000 eurot kolme eelarveaasta jooksul, reisijate maanteeveosektori ettevõtjatele võib nüüd anda vähese tähtsusega abi 200 000 eurot.

Transporditeenusena ei käsitata integreeritud teenust, nagu kolimisteenused, posti- või kullerteenused või jäätmete kogumine ja käitlemine, millest transport moodustab vaid ühe osa. Seega võib eelnimetatud transporditeenuseid osutavatele ettevõtjatele anda vähese tähtsusega abi 200 000 eurot.

Määrus kohaldub ettevõtjatele kõikides majandusvaldkondades, välja arvatud kalandus- ja vesiviljelussektor ning ettevõtjad, kes tegelevad põllumajandustoodete esmase tootmisega.

Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamisega tegelevatele ettevõtjatele on lubatud anda vähese tähtsusega abi, välja arvatud juhul, kui abisumma määratakse kindlaks esmatootjalt ostetud või kõnealuste ettevõtjate poolt turule lastud toodete hinna või koguse alusel või kui abi antakse tingimusel, et osa abist või kogu abi antakse edasi **esmatootjatele**.

Samuti ei tohi vähese tähtsusega abi anda tegevuseks, **mis on seotud ekspordiga kolmandatesse riikidesse või liikmesriikidesse, täpsemalt selline abi, mis on vahetult seotud eksporditavate koguste, turustusvõrgu loomise ja toimimise või muude ekspordimisest tulenevate jooksvate kuludega.** Ei ole lubatud anda ka vähese tähtsusega abi, mille tingimuseks on kodumaiste toodete kasutamine importtoodete asemel.

Riigiabi saajaks on **üldjuhul ettevõtja**.

Euroopa Kohus on defineerinud ettevõtjat kui üksust, mis tegeleb **majandusliku tegevusega**:

- **Olenemata nende õiguslikust staatusest** ja sellest, kuidas ettevõtet rahastatakse. Klassifikatsioon sõltub tegevuse olemusest. Niisiis võib näiteks ka assotsiatsioon või spordiklubi olla ettevõtjad artikkel 107 mõistes.
- **Kasumit mittetootev ettevõtte** võib ka olla ettevõtja artikli 107 mõistes
- Kui ettevõtja tegeleb nii majandusliku kui mittemajandusliku tegevusega, siis ainult majandusliku tegevuse osas on toetuse saaja ettevõtja artikkel 107 mõistes.

Ettevõtjat kontrollitakse kontsernipõhiselt ehk enne vähese tähtsusega abi andmist tuleb kontrollida kõigile kontserni liikmetele antud vähese tähtsusega abi kokku. Kui kontserni liikmetele antud vähese tähtsusega abi kogusumma ületab 200 000 eurot, siis vähese tähtsusega abi anda ei saa. Soovi korral võiksid kohalikud tegevusgrupid taotlejatelt küsida nende kuulumise kohta kontserni.

Määruse 1407/2013 kohaselt on ühe ettevõtja määratlemise aluseks järgmised seosed:

- a) ettevõtte omab teises ettevõttes aktsionäride või osanike häälteenamust;
- b) ettevõttel on õigus ametisse määrata või ametist vabastada enamikku teise ettevõtte haldus-, juht- või järelevalveorgani liikmetest;
- c) ettevõttel on õigus rakendada teise ettevõtte suhtes valitsevat mõju vastavalt teise ettevõttega sõlmitud lepingule või asutamislepingule või põhikirjale;
- d) ettevõtte, mis on teise ettevõtte aktsionär või osanik, kontrollib vastavalt kokkuleppele teise aktsionäride või osanikega üksi sellise ettevõtte aktsionäride või osanike häälteenamust.

Vähese tähtsusega abi andmise aeg

Vähese tähtsusega abi andmise ajana käsitatakse aega, mil ettevõtjale antakse kohaldavate siseriiklike õigusaktide alusel **seaduslik õigus seda abi saada**, sõltumata vähese tähtsusega abi ettevõtjale väljamaksmise kuupäevast.

Vähese tähtsusega abi seos Grupierandi määrusega

Vähese tähtsusega abi ei tohi kumuleerida **samade abikõlblike kulude** või samade **riskifinantseerimismeetmete toetuseks** antava riigiabiga, kui sellise kumuleerimise tulemusel ületab abi kõrgeima asjaomase ülemmäära või abisumma, mis on kindlaks määratud grupierandi määruse või komisjoni otsusega. Sellist vähese tähtsusega abi, mida ei anta konkreetsete abikõlblike kulude katteks või mis ei tulene sellistest kuludest, võib kumuleerida muu riigiabiga, mida antakse grupierandi määruse või komisjoni otsuse alusel.

Kumuleerumine kalandus –ja põllumajandussektoris antava vähese tähtsusega abiga.

Vähese tähtsusega abi võib kumuleerida komisjoni määruse nr 360/2012 (**üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele antav vähese tähtsusega abi**) kohaselt antud vähese tähtsusega abiga kuni **500 000 euroni**.

Komisjoni määruste nr 1408/2013 (**põllumajanduslik vähese tähtsusega abi**) ja/või nr 875/2007 (kalandussektori vähese tähtsusega abi) ja/või nr 1407/2013 alusel antavat vähese tähtsusega abi võib kumuleerida kokku **200 000 euroni**.

Näiteks kui toetuse saaja on saanud põllumajanduslikku riigiabi 15 000 euro ulatuses ja kalandussektori vähese tähtsusega abi pole saanud, siis võib taotleja saada $200\,000 - 15\,000 = 185\,000$ eurot.

NB! Kui **põllumajandussaaduste esmatootmisega seotud** meede sisaldub heakskiidetud Maaelu arengukava-i dokumendis, siis on meede kooskõlas ka riigiabi reeglitega. MAKi väliselt võib taotleja saada põllumajandustoetust, nt tööturumeetmete raames. See läheb siis põllumajandusliku vähese tähtsusega abi alla.

Vähese tähtsusega abi register

Andmed määruse nr 1407/2013 alusel antud vähese tähtsusega abi kohta kantakse **riigiabi ja vähese tähtsusega abi registrisse**. Vähese tähtsusega abi piirmäära jääki on võimalik kontrollida avaliku päringu kaudu ka Rahandusministeeriumi kodulehel. <http://www.fin.ee/80116/?highlight=riigiabi,register>

Alates 1. jaanuarist 2015. a peaks tööle hakkama ühine register, kust on võimalik leida andmed põllumajandusliku vähese tähtsusega abi

VTA andmete säilitamine

Säilitatakse 10 aastat abi andmise päevast arvates.